

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt.

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betüöntödék Budapesten.

KÖNYVNYOMDÁK.

I. kerület (Vár).

Egyetemi nyomda,
Iskola-tér 3.
Magyar kir. Államnyomda,
Nándor-ter 1.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia,
Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav,
Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.),
Albrecht-út 5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalits Imre,
Remetehegy.
Bichler I.,
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton,
Serfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Athenaeum, irodalmi és
nyomdai részv.-társ.,
Ferenczlek-tere 3.
Barcza József,
Lipót-utca 6.
Belvárosi könyvnyomda,
(tul. Varga E. és Grósz B.)
Lipót-utca 43.
Buschmann Ferencz,
Koronaherczeg-utca 8.
Franklin-Társulat, magy.
irod. int. és könyvny.,
Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula,
Aranykő-utca 1.
Hedvig S.,
Károly-körút 22.
Hunyadi Mátyás, irod. és
könyvnyomda-intézet,
Zöldfa-utca 43.
Kahn és Róth,
Ujvilág-utca 6.
Langer Ede és Fia,
Zsibarus-utca 1.
Mercur kő- és könyv-
nyomda,
Keckeméti-utca 5.
Nagy Sándor,
Papnövelde-utca 8.
Országgyűlési Értesítő
nyomdája,
Mégyeház-utca 12—13.
Pataki I. utóda (Sarkadi I.),
Egyetem-utca 2.
Poldini Ede és Társa,
Ferencz József-rakpart 32.

Posta-nyomda.
Főposta-épület.
Süsz Dávid,
Haltér 5.
Ullmann József,
Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp,
Régi posta-utca 3.
Wodianer F. és fia,
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.,
Arany János-utca 18.
Czettel és Deutsch,
Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz,
Nádor-utca 19.
Hungária-könyvnyomda
és kiadó-üzlet,
Váci-körút 34.
Kálmán M. és Társa,
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai,
Vadász-utca 26.
Károlyi György,
Rudolf-rakpart 7.
Kaufmann József,
József-ter 13.
Kertész József,
Mária Valeria-utca 11.
Kollmann Fülöp,
Arany János-utca 34.
Légrády Testvérek,
Váci-körút 78.
Lőw Ede,
Váci-körút 80.
Márkus Samu,
Báthory-utca 20.
Minerva kő- és könyv-
nyomda,
(tul. Gansl Zs.) Sas-utca 29.
M. kir. postatakarékpénz-
tár nyomdája,
Széchenyi-utca 2.
Országos központi községi
nyomda-részvénytárs.
Lipót-körút 22.
Pallas, irodalmi és nyom-
dai részvénytársaság,
Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság,
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat
Könyvnyomdája,
Dorótya-utca 14.
Petőfi-könyvnyomda,
(tul. Kirschmann I.) Hold-
utca 25.
Pollák M. Miksa,
Bálvány-utca 21.
Preszburg Frigyes,
Arany János-utca 14.
Schlanger Testvérek,
Váci-körút 33.

Schlesinger és Kleinberger,
Bálvány-utca 18.
Weizmann (sz. Laszk) E.,
Nádor-utca 18.
Zawadil E.,
Zoltán-utca 13.

VI. kerület (Teréz- város).

Özv. Borúth Elemérné,
Mozsár-utca 8.
Brózsza Ottó,
Váci-körút 17.
Corvina-nyomda,
Révay-utca 14.
Ehrnstein Mór,
Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond,
Lovag-utca 7.
Európa, irodalmi és nyom-
dai részv.-társaság,
O-utca 12.
Fővárosi nyomda-, vona-
lozó- és könyvkötő-
részvénytársaság,
Podmaniczky-utca 37.
Friedl és Krakauer,
Eötvös-utca 19.
Fuchs Samu és Társa,
Podmaniczky-utca 27.
Galitzenstein H.,
Hajós-utca 33—35.
Gelléri és Székely,
Podmaniczky-utca 45.
Goldschmidt Lipót,
Révay-utca 6.
Grünhut Miksa,
Lázár-utca 2.
Gutenberg-nyomda,
Gyar-utca 31.
Herrman Ignác,
Laudon-utca 10.
Hornjanszky Viktor,
Aradi-utca 14.
Hunnia-könyvnyomda,
Szerecsen-utca 65.
Kassino Jakab,
Király-utca 26.
Kosmos műintézet, kő- és
könyvnyomda r.-t.,
Aradi-utca 8.
Klein Testvérek,
Révay-utca 10.
Kunoss Vilmos és Fia,
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid,
Andrássy-út 19. és Sze-
recsen-utca 20—24.
Magy. kir. államvasutak
menetjegy-nyomdája,
Csengery-utca 33.
Mahrer Testvérek,
Szerecsen-utca 38.
Manswirth Lipót,
Podmaniczky-utca 5.

Markovits és Garai,
Lázár-utca 13.
Muskát Béla,
Teréz-körút 29.
Nagel István,
Dessewffy-utca 21.
Neumayer Ede,
Szerecsen-utca 35.
Pollacsek Mór,
Révai-utca 22.
Posner K. Lajos és Fia,
Csengery-utca 81.
Quittner József,
Szerecsen-utca 1.
Radó Izor,
Váci-körút 1.
Rigler József Ede r.-t.,
Rózsa-utca 55.
Roth és Krausz,
Vasvári Pál-utca 9.
Schmidl H.,
Szerecsen-utca 6.
Szkurka István és Társa,
Podmaniczky-utca 78.

VII. kerület (Erzsébet- város).

Beck F.
Valero-utca 12.
Deutsch József,
Károly-körút 7.
Eckstein Bernát,
Király-utca 45.
Feldmann Mór,
Dohány-utca 6.
Garai Mór,
Károly-körút 3.
Goldfaden Márk,
Kazinczy-utca 7.
Herko Péter nyomdája,
Csömöri-út 123.
Klopfer Samu,
Kazinczy-utca 35.
Löbl Mór,
Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond,
Csömöri-út 54.
Neuwald Illés,
Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda,
Rombach-utca 8.
Propper Leó,
Erzsébet-körút 35.
Reich Ármán,
Dohány-utca 84.
Rubin J.,
Király-utca 13.
Schmelz és Schillinger,
Akácfa-utca 22.
Weisz és Spatz,
Csányi-utca 19.
Wendt Lajos,
Dob-utca 12.
Zeisler M.,
István-ter 17.

VIII. kerület (József- város).

Alkotmány-könyvny.,
Mária-utca 11.
Budapesti Hirlap nyomd.
Rökk Szilárd-utca 4.
Csokonai-nyomda,
Csokonai-utca 10.
Fritz Ármán,
József-körút 9.
Jäger T.,
Kerepesi-út 23.
Kohn Simon,
Fritz-körút 5.
Kunstädter Vilmos,
József-körút 7.
Landau József,
József-körút 48.
Laufer M.,
Nagyfűváros-utca 11.
Magyar Nyomda
(Szemere A. és Társa),
József-utca 45.
Rózsa Kálmán és neje,
Szentkirályi-utca 30.
Szent Gellért-nyomda.
(Valter E.)
Práter-utca 44.
Weissenberg Ármán,
József-körút 28.

IX. kerület (Ferencz- város).

Engelmann Mór,
Kálmán-t. 2. és Károly-körú
Pátria-nyomda részvénytársaság,
Üllői-út 25.
Vasvári Lajos,
Üllői-út 41.
Winter Antal,
Üllői-út 69.

X. kerület (Kőbánya).

Első kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.

BETÜÖNTÖDÉK.

Államnyomda (I. f.)
Athenaeum (I. f.)
Egyetemi nyomda (I. f.)
Első Magyar Betüöntödék-
Részvénytársaság,
VI., Dessewffy-utca 32.
Fischer és Mika
VII., Király-utca 83.
Franklin-társulat, könyv-
nyomda-részvénytárs.
Pallas-nyomda r. t. (I. f.)
Pátria-nyomda (I. f.)
Pesti Könyvnyomda-r.-t.
(I. f.)
Rigler J. E. (I. f.)

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

- Abauj-Szántó.**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi.**
Vongrey Gusztáv.
- Ada.**
Berger L.
- Alsó-Kubin.**
Trnkóczy József.
- Apatin.**
Szavadill József.
- Arad.**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Rómán gör. kel. egyházmegye nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
Steigerwald A.
- Aranyos-Maróth.**
Dóczy-nyomda, tulajd.: Nemedi László.
- Aszód.**
Magy. kir. javító-intezet nyomdája.
- Baja.**
Kollár Antal és Fia.
Nánay Lajos.
Strein Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat.**
Balassagyarmati könyvnyomda-részv.-társ.
Halyak István.
- Balászfalva.**
Gör. k. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad.**
Salamon Mór.
- Bártfa.**
Blayer M.
- Békés.**
Báró Drechsel Géza.
Povázsay László.
- Békés-Csaba.**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay Sándor és Guszt.
- Belényes.**
Süssmann Lázár.
- Beregszász.**
Haladás-könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.
- Beszterce.**
Botschar T.
Orendi Károly.
- Besztercebánya.**
Machold F.
Singer és Sonnenfeld.
- Bicske.**
Lederer Hermann.
- Bonyhád.**
Raubitschek Izor.
- Brassó.**
Gött János és Fia.
Közművelődés-nyomda.
Muresianu Aurél.
Schlandt és Társai.
- Brezsnóbánya.**
Kreislér J.
- Buziás.**
Ullmann F.
- Csáková.**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya.**
Fischel Fülöp.
- Csiksomlyó.**
Ferenczrendi nyomda.
- Csikszereda.**
Györgyjakab Márton.
- Csongrád.**
Csongrádi Hradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal).
Tiszavidék nyomdája, tulajd.: Silber Jánosné.
Weisz Márkus.
- Csorna.**
Neumann Sama.
- Csurgó.**
Vágó Gyula.
- Czegléd.**
Piros J. és Társa.
Sebők Béla.
- Debreczen.**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Debreczen Ellenőr ny. Ifj. Gyürky Sándor.
Hoffmann és Társa.
Kutasi Imre.
László Albert.
Schwartz E.
Városi nyomda.
- Deés.**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta.**
Heidenwanger József.
- Déva.**
Hirsch Adolf.
Kroll D.
- Devecser.**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton.**
Hirsch Mór.
- Ditró.**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár.**
Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.
- Dunaföldvár.**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely.**
Adler Netti.
Goldstein Józsuá.
- Eger.**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.)
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Löw Sámuel.
- Eperjes.**
Kösch Árpád.
Pannónia-nyomda (tulajdonos: Hedry Bertalan és Stehr D.)
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár.**
Kohn Samu
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva.**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva.**
Matkovich A.
- Erzsébetváros.**
Kotzauer D.
- Esztergom.**
Buzárovits G.
Gerenday József.
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom.**
Wunder J.
- Felső-Eőr.**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider.**
Horváth B.
- Fiume.**
Battara P.
Chluzre & Co.
Jerouscheg G.
Karletzky Ferencz.
Mochovich Emidio
Stabilimento Tipo-Illografico Fiumano.
- Fogaras.**
Thierfeld Lipót.
- Galánta.**
Első galántai könyvny.
- Galgóc.**
Seidl Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós.**
Szabó Testvérek.
- Gyoma.**
Kner Izidor.
- Gyöngyös.**
Braun Bertalan.
Herzog A. E.
Kohn L.
Kohn Mór.
Kovács Fülöp.
- Győr.**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannónia-könyvnyomda (tul. Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget.**
Gross G. és társa.
- Gyula.**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár.**
Püspöki lyc. nyomda.
Volz H.
- Hajdú-Böszörmény.**
Szabó Ferenczné
- Hajdu-Nánás.**
Bartha Imre.
- Halas.**
Práger Ferencz.
- Hatvan.**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely.**
Lévai Fülöp.
Részvénytársaság.
Városi nyomda.
- Holics.**
Holtascha J.
- Homonna.**
Waller M.
- Huszt.**
Mermelstein Fülöp.
- Igló.**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác.)
- Ipolyás.**
Neumann Jakab.
- Jász-Ápáti.**
Gallovich Dezső.
- Jászberény.**
Brünauer Adolf és Társa.
- Kabold.**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa.**
Malatin Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár.**
»Berzsenyi D.« könyvny. (tul. Németh fivérek).
Hagelmann Károly.
Jancsovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár.**
Buxbaum József.
- Karánsebes.**
Karánsebesi gör. kel. róm. egyházmegye nyomdája.
Oréhoja Antal.
- Karczag.**
Szódi Miksa.
- Kassa.**
Bernovics Gusztáv.
Gross Soma
Özv. Lippóczy J.-né és ifj. Nauer H.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
Wesselényi Géza.
- Kecskemét.**
Fekete Mihály.
Pannónia-nyomda.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk.**
Dr. Altmann Dávid.
Kling János.
Sauter Pál.
- Keszthely.**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Kézdí-Vásárhely.
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmecz.**
Klein József.
- Kisbér.**
Korda Miksa.
- Kis-Czell.**
Menyhárt Julia.
- Kis-Körös.**
Kalisch Ignác.
Kis-Kun-Félegyháza.
Feuer Illés.
Renezay József.
- Kis-Martón.**
Dick Ede.
- Kis-Pest.**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás.**
Szekeres József.
- Kis-Várda.**
Berger Ignác.
- Kolozsvár.**
Ellenzék nyomdája.
Gámán János örökösei.
Gombos és Sztupjár.
Közművelődés-nyomda.
Lehmann V. Sándor.
Magyar Polgár nyomdája.
Polcz Albert.
Stratzinger G.
- Komárom.**
Özv. Krausz Ignáczné.
Petőfi-nyomda.
Rónai Frigyes.
Spitzer Sándor.
- Körmend.**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya.**
Joerges A. özv. és fia.
- Kőszeg.**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kula.**
Berkovits Márk.
- Kún-Szent-Miklós.**
Bors Károly.
Csanády József.
- Lajta-Szent-Miklós.**
Fleischmann Ignác.
- Léva.**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa.**
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós.**
Steier Izidor.
- Lőcse.**
Reisz M. József.
- Losoncz.**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor és Társa.
Roth Simon.
- Lugos.**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz K.
- Magyar-Óvár.**
Czéh Lajos.
- Makó.**
Gaál László.
Neumann József.
- Malacska.**
Wiesner Alfréd.
- Máramaros-Sziget.**
Blumenfeld és Dávid.
Deutsch és Berger.
Részvénytársaság.
Wilder Mendel.
- Maros-Vásárhely.**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda.
Grün Vilmos.
- Mátészalka.**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes.**
Reissenberg G. A.
- Mező-Berény.**
Maár László.
- Mezőtúr.**
Gyikó Károly.
- Mindszent.**
Weisz Ignác.
- Miskolcz.**
Forster Rezső.
Gedeon és Társa.
Stamberger Bernát.
- Módos.**
Staits György.
- Mohács.**
Blandi János.
Rosenthal Márk.
- Moór.**
? ?
- Munkács.**
Özv. Blayer Pinkászné és Fia.
Kroó Hugó.
Munkács könyvnyomdája.
könyv- és papírkereskedése: Kozma és Grünstein.
- Muraszombat.**
Grünbaum Márk.
- Nagy-Atád.**
Günsberger Antal.
- Nagy-Bánya.**
Molnár Mihály.
Nánási István.
- Nagy-Becskerek.**
Grcsis I.
Jokly Lipót.
Pleit Fer. Pál utóda (dr. Brajrer L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse.**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed.**
Cirner és Lingner.
- Nagy-Kanizsa.**
Fischel Fülöp.
Singer Lipót.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly.**
Ifj. Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda.**
Kiadói nyomda.
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Körös.**
Nagykőrösi Közlöny nyomdája.
Ottinger Ede.
- Nagy-Martón.**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály.**
Landesmann B.
- Nagy-Rőcze.**
Guttmann Fülöp.
- Nagy-Surány.**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta.**
Reich Jakab.
- Nagy-Szeben.**
Drotleff József.
Institut tipografic.
Krafft C. Vilmos.
Reissenberger Adolf.
Roman püspöki könyvny.
- Nagy-Szent-Miklós.**
König Salamon.
Wiener Nánán.
- Nagy-Szombat.**
Goldmann Miksa.
Horowitz Adolf.
Winter Zsigm. özvegye.
- Nagy-Szöllős.**
Zinner Mór.
- Nagy-Tapolcsány.**
Platzko Gy.
- Nagyvárad.**
Berger Sámuel.
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Láng József.
Laszky Armin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rosenbaum Vilmos.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
Szigligeti-nyomda r.-t.
Ungár Jenő.
- Naszód.**
Concordia-részv.-társ.

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VII. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1897 FEBRUÁR

2. SZÁM

MEGHIVÓ.

A Könyvnyomdások Szakköre 1897. évi márczius hó 21-én, vasárnap délelőtt 1/2 10 órakor, a Molnár-féle vendéglőben (víg- és bérkocsis-utca sarok) tartja meg

hetedik (XV.) rendes közgyűlését

a melyre a kör tagjai tisztelettel meghívataknak.

Napirend:

1. Titkári jelentés a Kör működéséről.
 2. Pénztáros jelentése a Kör pénzübeli ügyeiről.
 3. A választmány indítványa: »Mondja ki a közgyűlés, hogy *Ács Mihály*, boldogult t. elnökünk sirját mindaddig, míg a Kör fennáll, gondozni fogja és minden évben Minden-szentek napján koszorút helyez arra.«
 4. Három számvizsgáló választása.
 5. Tisztviselők újjáválasztása.
 6. Netáni indítványok és kérdéstételek.
- Budapest, 1897. február hóban.

A választmány.

Tekintve, hogy alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozat-képességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges, a Kör t. tagjait kérjük, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban megjelenjen sziveskedjenek.

Az alapszabályok 13. §-a értelmében indítványok a közgyűlés előtt *nyolcz nappal* nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csak oly sürgős természetű indítványok képezhetnek kivételt, melyeknek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

A mi ujsághirdetéseink.

Az állig begombolkózott gyáros, a tőkére spekuláló nagyiparos és a nagykereskedő-házak főnökei mind-megannyi ellenlábasa — *női divatnak*. Dúlnak-fúlnak a szabókra és divatárusokra, a kik egyremásra hozzák az ujdonságokat, hogy ezekkel az asszonyok fejét elbolondítsák. Hát ezek az urak a legnagyobb egoisták. a kik »vizet prédikálnak és bort isznak«.

Kik csinálják a legnagyobb reklámot? A gyárosok, a nagyiparosok és az en-gros-kereskedők.

Műszedőink már maholnap kifognak minden mérész gondolatból és a reklám-szedés terén valóságos stagnáció áll be. A külföldön már be is állott ez a reakció s pályázat-hirdetésekkal akarnak újabb impulzust adni e szedéságnak.

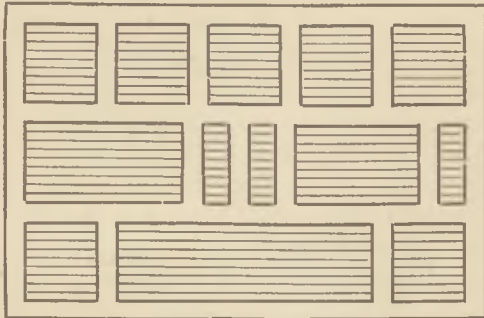
És az eredmény szédületesen borzasztó! Az aszódi javítóintézet nyomdájában örökké javíthatatlannak bélyegeznék azt a szerencsétlen individuumot, a ki olyan szedést merne produkálni, a milyenekkel a német szaktársak a reklámhirdetés pályázatán részt vettek. A *Deutscher Buch- und Steindruckerei* hozott is egy pár reprodukciót ezekből a pályamunkákból; de mi nem akarjuk pellengérré állítani a »művelt nyugot« szaktársait azzal, hogy torzszülőtteiket másolatban bemutatassuk.

Elég az hozzá, hogy a reklámnyomtatványoknál már úgy a könyvnyomtatók, mint a litografusok, eljutottak a legmagasabb fokig és most már visszafelé haladnak. A *Freie Kunst* például majd minden számban hoz valamely reklám-plakátot, a mely hol Amerikában, hol Francia- vagy Németországban kapott kitüntetést. Se rajz, se plasztika, sem »élet« nincs ezekben, csak amolyan fin de siècle gondolatok egytől-egyig. Legtöbbnyire egy-egy fáradt vagy lusta mozdulatot produkáló nőalak a központja a hirdetésnek, persze csak pár sorból álló, elrugaszkodott betűkből rajzolt szöveggel. És minden hibájok mellett hiányzik belőlök a legfőbb kellék: nem okoznak feltűnést, mert nem kiabálnak. Pedig a *reklámnak* ez a célja.

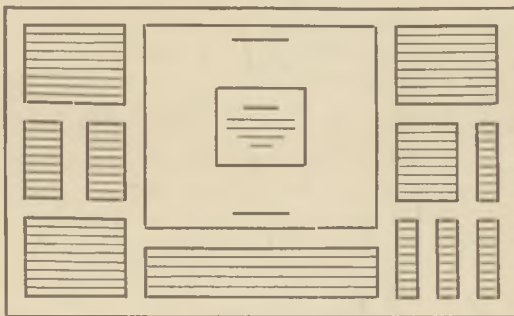
De ne szépsük a dolgot: mi sem állunk különben, pedig nálunk a reklám még csak embriójában van s legfeljebb az ujságokban találkozunk velök. Csakhogy itt is el-elve bukkanunk egyre-egyre. A mi hirdetéseink még ma is *csak* hirdetések: körzet, lénia és betűkből állanak azok. Nincs a hirdetés-oldalaknak plasztikája! Olyan minden oldal, mint a rengeteg erdő: tele kompakt betűkkel, a hol nem talál a szem egy kis változatosságot. Minden hirdetés ki van tűntetve és egy se tűnik ki. Pedig mily szépen domborodna ki a sok feketeség között egy-egy gyöngébb stílusban szedett hirdetés és milyen más képet nyerne mindegyik, ha csak a főbb sorokra fektetnék a fősúlyt s nem sajnálnák a beosztást.

Egészen mások az angol lapok komoly, minden feltűnést kerülő tömött hirdetései. Ezeknél nincs semmi-féle kiemelés, legfeljebb egy nagyobb iniciállal jelzik, hogy új hirdetés kezdődik. De ha szednek is egy-két címzésoros vagy körzetes hirdetést, hát azokat se rakják tele egymáshoz préselt fekete betűkkel, mint a hogy azt nálunk csinálják, hanem csak azt tüntetik ki, a mi a hirdetés lényege.

A mi lapjaink hirdetésoldalai ilyenforma képet mutatnak:

Csupa egyformaság, csupa feketeség, a melyre unottan tekint az olvasó és meg se nézi azokat. Csak elvétve, ha éppen a megrendelő kívánja csinálnak egy kis »sivatagot« a rengetegbe és akkor a sok feketeség emigy változik:

Változatosság, áttekinthetőség és praktikus elrendezés a főkéllék a hirdetés-oldalánál. Itt egy szolid-kivitelű szerény hirdetés, ott egy feltűnően »kiabáló« reklám, majd megint egy klisével tarkított szedés és így tovább.

Készakarva illusztrálom *vázlatokkal* e témát, mert a monotonitás és változatosság így sokkal szembezőkőbb. Hűnyjuk csak be félig szemünket és úgy nézzük meg a napi lapok hirdetésoldalaikat, hát éppen olyan elmosódott feketeséget látunk, mint a milyet az első és második vázlat mutat.

A mi napilapjainknál az a szokás, hogy a kimért területet *betűkkel töltsék ki* és a címsorok közé sohase tesznek többet egy-két térszónél. Azért láthatunk aztán ilyen abszurd beosztásokat:

Itt két hibát követett el a szedő. Azt, hogy olyan verzálsort használt, a melynek kurrent betűje is van, tehát így nagy az alsó hézaga (Abstand); másodsor, ha már ilyet használt, hát nem osztott be »szem-

mérték« szerint. Ő minden sor közé csak két térszót tett, a verzál sor alá csak egyet és mégis milyen nagy az aránytalanság a sorok között.

Olyan szedéseknél, a hol kevés beosztás jut a sorok közé, soha se szabad olyan nagyobb fokozatú betűt venni, a melynek kurrentje van, ide mindig olyan »telefejú« verzálist keressünk, a mely alsó ürességével nem rontja a beosztás összhangját. Még kurrent sorok se jók, mert nem egyszer »előfordul, hogy hol fent, hol lent marad üresség, például e szakválnál

egy perczre

felül marad az üresség, mert nincs benne egyetlen *l, f, h, k* stb. felfelé álló szárú betű sem. Ellenben ezeknél:

Telkes Marianna

egyetlen alsószárú betű se fordul elő, tehát alul marad a nagy hézag. Jön elő egy harmadik eset is, a mikor a szavak első része felsószárú, míg a másik alsószárú betűkből áll, így:

Landerer György

Ebben az esetben az egyik felén lent, a másikon fent marad nagy üresség.

Nem kívánunk mi a napi lapok hirdetésszedőitől holmi babrás műszedéseket, mert ehhez idejük sincs, de éppen azért jó, ha ezeket az elemi szabályokat megtartják, hogy gyors munkával is elfogadható produkálhassanak.

A napi és egyéb lapok hirdetéseinél gyorsan kell dolgozni. Ez azonban így van mindenütt. Csakhogy míg pl. az amerikai gyarló szedés mellett is tud jól elrendezett *oldalakat* produkálni, addig nálunk a sokkal korrektebb szedésű *egyes* hirdetéseket is oly rosszul állítják egybe, hogy azok minden hatás nélkül maradnak. És még egy nagy szegénység jellemzi a magyar ujságok hirdetéseit: nincs bennök semmi változatosság. Egyik hirdetés félcicerós, a másik cicerós vastagságú fekete vonallal van bekerítve, a legtöbbje pedig egészen szabadon áll és csak elvétve bukkanunk egy-egy ósdi körzetre.

Ezt sehogyse tudjuk megérteni akkor, mikor a betűöntők egyre-másra gyártják a szebbnél-szebb hirdetés-körzeteket és olyan szimbólikus alakokat, a melyek nemcsak az illető hirdetésnek, de sokszor az egész oldálnak is egészen más formát adnak.

Nagy szerepet játszik a hirdetésszedőnél a gyakorlat. Már most ha valaki mindjárt a kezdetben a pongyola, összetakolt munkát tűzi ki célul maga elé, akkor ez örökösen ezen az ösvényen halad; de ha mindjárt kezdetben felfogja azt, hogy a hirdetésszedésnél nemcsak a fekete betűk, hanem sokszor a szolidabb kivitelű, hogy úgy mondjam: »szerény« hirdetések is szükségesek, — akkor ez a szedő annyira begyakorolja magát az ilyen rendes munkába, hogy

készakarva se tud rosszat alkotni, hanem mindig tetszetős *hirdetésoldalakat* állít elő.

Szólnék még a magyar lapok hirdetéseinek nyelvezetéről is, de hát ez már nem a szedők dolga, hanem ama hirdetés-vadászok és kiadóhivatali tisztviselők hibája, a kik érhetnek ugyan ahhoz, hogyan kell sok hirdetést összekaparítani, de nem konyitanak ahhoz: mi az a helyesírás. Sőt sokszor még ezek se okai a botrányos nyelvezetnek, mert nem egyszer maga a hirdető kívánja így. Például van Kassán egy szent Péter nevű temetkezési egyesület, ez évről-évre így hirdeti évi rendes közgyűlését:

»**Meghívó.** A kassai *általános* »sz. Péterről« nevezett temetkezési egyesület stb.«

Boldog város lehet az a Kassa, a melynek külön »általános szent Pétere« van. Ilyet se pipál minden város. Itt már nem a kiadóhivatal a hibás, hanem maga az egyesület, a melynek talán még az alapszabályait is így szentesítette a belügyminiszterium.

Vagy a multkor olvastam egy fővárosi lap hirdetés-reklámjában azt, hogy: »az orvosok *melegén* ajánlják a *hideg cacao*«. (Süssék meg a — logikájukat!)

Hanem ha igazságosak akarunk lenni, hát megvallhatjuk, hogy ehhez hasonlók találhatunk a szöveg között is, a melyet pedig »czehbeli« zsrnaliszták és »erőstehetségű« írók szerkesztenek. Ilyen például az is, a mikor »X. hires orvos egy *vakonszületettnék visszaadta a látóképességét*«, vagy mikor »a függetlenségi kör 1200 tagja folyton szaporodik«.

A hirdetések ma már egyik főalkotóelemei a magyar újságoknak, ideje tehát, hogy mint ilyen, elfogadható nyelvezettel és rendes köntösben kerüljenek az olvasó elé.

A külföldi lapok nagy részénél ma már a hirdetések a szöveg között elszórtan jelennek meg, sőt nem egyszer — bár elég helytelenül — a szöveg könnyed olvashatóságát is feláldozzák a hirdetésekért, mert egy-egy cikket hat-nyolcz helyen is megszakítanak hirdetésekkel. Sőt ezt a divatot követik már a nagyobb szaklapok is, mert elvégre mi sem vagyunk jobbak a fentemlített gyárosoknál, nagyiparosoknál és kereskedőknél: utánozzuk a divatot mindenben, csak éppen a női divatnak nem akarjuk elismerni a jogosultságát.

Fegyházi nyomda Váczon.

Aszód után Vác. A magyar nyomdászat immár szintén megcsinálja ezt a keserves utat. Talán két éve, hogy az aszódi javító-intézetben tanítják a semmirekellő suhanczokat a betűfogdosásra, előttünk ismeretlen praktikus és erkölcsi eredménnyel; most pedig, körülbelül félesztendeje, Váczon is hozzáfogtak ahhoz a kétes értékű vállalkozáshoz, hogy az emberi társadalomra elveszett egyéneket a munka ethikai befolyása segítségével, a könyvnyomtatás eszközeivel akarják »újra visszatorolni a becsületes megélhetés ösvényére«. Így

hangzik ugyanis rendesen a fegyházi munka pártfogóinak érvelése.

Lássuk most, mennyiben felel meg a váczi nyomda e kétségkívül nemes intenczióknak.

Vác városának három hetilapja közül az egyiket, az első évfolyamát élő *Vác és Vidékét*, a fegyházban állítják elő és hogy mindjárt megvalljuk, elég megfélelően, a mennyiben, apróbb fogyatkozásoktól eltekintve, mint pl. hogy a lap címisorában a három szó közti két hézag egyenlőtlen, illetve a »Vác« s »és« közti üresség túlkicsi, — bátran kiállja a versenyt akárhány más vidéki lap technikai külsejével; a lap másrészt tanuságot tesz arról, hogy a nyomda meg lehetős változatos betűanyaggal rendelkezik.

Mindez elég szép eredmény és dicséretére válik a nyomda műszaki vezetőjének, *Petryszin János* szak társunknak, hogy képes volt az alája rendelt faragatlan emberanyagból oly segéderőket kiképezni magának, kik képesek a lap szedéséért annyire összeróni és aztán úgy a hogy kinyomtatni. Mert tudni kell, hogy csak valamivel jobb iskoláztatással bíró élteesebb egyéneket lehetett e munkára alkalmazni, kik, mielőtt a szekrényhez kerültek, a varrógép mellett, vagy mint képkeret-csinálók, vulgo »aranyozók«, vagy talán mint vargák végeztek rabmunkát; ha továbbá meggondoljuk, hogy ezek a szedők többnyire oly egyének, kik raboskodásuk utolsó idejét járják s így kiszabadulás után azok helyett új erőket kell folyton-folyvást betanítani, könnyen átláthatók e nevelési rendszer nehézségei.

Fegyházi munkáról lévén szó, emlékszünk, hogy időnként a külföldi szaklapokban is olvasunk feljajdulásokat annak káros voltáról a tisztességes iparüzemre nézve. Franciaországban például régi panasz tárgyát képezi ez a nyomdászok részéről, pedig értesülésünk szerint ott inkább csak durvább jellegű munkát végeznek a rabok, mint pl. zacskók nyomtatását és efféléit. A nyomdászat klasszikus hazájában, Németországban, már e téren is haladtak. Így nem régen a berlinmoabiti fegyház nyomdájából került ki egy termetes kötet, csupa komplikált statisztikai táblázatokból álló szöveggel, tiszta rabmunka, természetesen sokkal olcsóbban. E tekintetben tehát nagyon is indokoltak a német szaklapok rekriminációi.

Indokolt különben a felszólalás nálunk is, a jelen esetben, hol — mint látni fogjuk — nagyon kilóg a lóláb, hogy t. i. nem annyira humanitarius szempont szülte a váczi nyomdát, mint inkább a külföldi példákat utánzó finanziaális spekuláció.

Igazolja állításunkat a *Vác és Vidéke* című lapnak előállítására. Elveszik a munkát a nagy adót fizető és munkásait árszabály szerint díjazó vidéki nyomdásztól csak azért, hogy foglalkoztassák a fegyenczeket és a rabnyomda kimutathassa munkaképességét, a becsületben megélni óhajtó s törekvő nyomdatulajdonos és a munkanélküliség által kétszeresen sújtott szabad munkások rovására. Nevezett lap nyolcz oldalból áll folio-alakban; a háromhasábos, 18 cicero széles szedés túlnyomó része ritkított garmond, egy oldal cicero és egy oldal hirdetés és fizetnek a nyomdának az előállításért ötszáz példány után egész *tizennégy forintot*.

ezerért pedig *tizennyolczal*, mely munkáért rendes körülmények alapul vétele mellett — szerény igényű számítás szerint — *harmincz*, illetve *harminczhat forint* járna.

Az az ár, melyért ez a lap készül, alig fedezi a szedés költségét, mivel az egy szedőnek és egy jobb tanoncznak egy héten állandó foglalkozást nyújt. Már most, ha a szedőnek csak a vidéki minimális 10 frtos díjazást számítjuk s hozzáadjuk a 2 frtot a tanoncz részére, tehát együtt 12 frtot, marad 2 frt a nyomásra, papirosra, festékre, betűkopásra, világításra, adóra, házbérre, a befektetés kamataira, értékcsökkenésre és a gépmester díjazására.

Lehet, hogy e költségek egy jó része nem merül fel a fegyházi nyomdánál, de igenis felmerül a magánvállalkozónál, s ha ezzel szemben ilyen konkurrencziával lép fel az állam, miből fogja a magánvállalkozó fizetni a felsorolt kiadásokat és miből fog ő maga családjával megélni?

Az államnak nem lehet célja, hogy polgárainak szájából kivége a kenyeret és az amúgy is már nagy számban levő munkanélküliek számát szaporítsa, mert végre ez türehetetlen állapotokat fog teremni.

Azonban, mint halljuk, a nyomda még merészebb vállalkozásokba készül bocsátkozni. Jelenleg két gyorsajtóval rendelkezik, melyeket még négy-ötlet szaporítanak a fővárosi Wörner-féle gépgyárból. Tervbe van ugyanis véve, ama rengeteg nagyszámú közigazgatási és bírósági nyomtatványokat, melyeket a budavári m. kir. államnyomda kénytelen volt eddig három-négy fővárosi nagyobb nyomdában előállíttatni, mert saját gépeivel nem győzte azokat, Váczon nyomtatni. Itt t. i. csak nyomásról lehet szó, mert az államnyomda szolgáltatja a kész stereotip-lemezeket meg a papírost és a nyomásért fizet ezrenként bizonyos minimális összeget, amerikai mustra szerint, hol tudvalevőleg szintén külön intézetekben történik a szedés és megint más, csupán nyomással foglalkozó intézetekben a nyomtatás.

Mint olvasóink láthatják, nagyszerűen haladunk. A rabokkal dolgozó vácsi nyomda nemcsak a vidéki nyomdászokat teszi tönkre, hanem a fővárosi nyomdák elől is elhalászsa a munkát — merő humanizmusból. (?)

De menjünk tovább. Ugyan van-e valaki azok közül, kik a vácsi nyomdának szép eszméjét kieszelték, ki ama naiv hitben ringatja magát, hogy a Vácrról kiszabadult, a betűk összeszedésében némi gyakorlottságot nyert egyének vagy lemeznyomók, a polgári életben valaha valamelyes hasznát fogják vehetni eme praxisuknak? Mi erősen kételkedünk benne. S ha kételyünk igazolt, akkor mire való a humanizmussal való szemfényvesztés? Valljuk be őszintén, hogy itt a modern gazdálkodási rendszer egyik újabb korcskinövésével állunk szemben.

A dolgok ilyenénkép történt fejlődése mellett elvárjuk az erre egyedül hivatott testülettől, a fővárosi nyomdatulajdonosok egyletétől, hogy tekintélyének egész súlyával oda fog hatni, miszerint az amúgy is elég nehéz viszonyokkal küzködő magyarhoni nyomdapiar lehetőleg megóvassék az ily fonák alapon létesülő intézmények által teremtett bajoktól.

A szedő és korrektor.

(Folytatás.)

Nem éppen, mintha ellene lennénk annak, hogy a nyelv — ha szegény, vagy ha kifejezéseiben szűk, korlátozott térre van szorítva — idegen nyelvekből kölcsönözzön egyes szavakat, s azt általánosítva, a nemzeti nyelvhez idomítva, a nép nyelvébe csempészsze azt. Két célt érni el ezzel okvetlenül; az egyik az, hogy kiölik a nemzeti szellemet, a másik pedig, hogy az olyannyira féltett nemzeti nyelvűből egy valóságos nemzetközi volapük nyelvet csinálnak, mit olvasáskor megérthet részben úgy a német, tót, szerb, francia, angol, olasz, mint a görög.

Vagy minek mondható az a beteges állapot: az idegen szavaknak a magyar nyelvbe való becsempészése, ha nem annak, hogy az író emberek negélyezik úgy a műveltséget, mint az olvasottságot.

Pedig emlékszünk nagyon is olyan időkre, mikor tűzzel-vassal nekimentek a német szónak, hogy kiküszöböljék a magyar portáról, hát még a latin szóval mit csináltak: valósággal átok alá vették, hogy ne fertőztesse egyrészt a tiszta magyar, azaz magyarosodó kulturát, meg hogy tért engedjen a tiszta hamisítatlan magyar szellemnek.

És mi lőn? A két kiűzött nyelv lassan-lassan elveszté létjogosultságát a magyarság körében, de csak azért, hogy tért engedjen egy bábeli zűrzavarnak, egy nemzetközi volapüknek, mert hogy a ki figyelemmel szemléli a magyar nyelv rohamos elváltozását a temérdek idegen szavak betolakodása és közkedvelt használata által, az el fogja ismerni, hogy még rövid tíz év és odáig jutottunk, hogy a magyar beszédnek minden harmadik szava, azaz egyharmada, idegen szavak használatából fog állni.

Mert manapság elég, hogy egy elismert politikus, író, szónok használjon egy eddig nem hallott idegen szót szónoklása vagy írása közben, holnap már azt tizen, húszan, százan, ezren fogják használni, másod-harmadnapra már e vadidegen érthetetlen szó polgárjogot nyerve, elfoglalja helyét a magyar nyelv-családban s megkezdí életútját a nélkül, hogy a tizedik ember is értené. Avagy talán nem komédia-e az, ha daczára annak, hogy helyes, érthető kifejezésünk van minden szóra, mégis közszeretettel használjuk a: *nett*, *subtilis*, *abstrahalni*, *demonstratio*, *simplicite*, *nobilis*, *bifurcans*, *bifurcatio*, *usurpatio*, *crealni*, *dedicalni*, *vindicalni*, *concedalni*, *pertractalni*, *succedalni*, *animalni*, *sanalni*, *abnormis*, *abonement*, *absolut*, *abstract*, *absurd*, *acclimatisalni*, *accreditalt*, *activ*, *actus*, *administratio*, *adoptalni*, *affaire*, *affectatio*, *agens*, *agilis*, *agnoscalni*, *akademia*, *alarm* és még száz meg ezer, ide nem iktatott szót.

Hiszen a magyar nyelv nem szegény, nem is volt szegény soha. A magyar nyelvnek majdnem 70.000 magyar szava van*, melyet bátran lehetne és kellene

* L. Fogarasi János: Magyar-német és német-magyar szótárát, kiadta akadémiai jóváhagyással Heckenast Gusztáv, Pest, 1865. egyetem-utca 4. szám. 1—547 oldal. Minden oldalon 61 × 61 = 122 szó. 547 × 122 = 66.734 szó.

is használni azon száz és száz idegen szó helyett, mit becsempésznek a magyar nyelvbe éppen azok, kik egyebet sem tesznek, mint jajveszékelnék a magyarság kiveszése, elnémetesedése, elszlávosodása felett és kik, hogy ezt megakadályozzák, úton-útfélen magyarosító egyesületeket, közművelődési társulatokat alkotnak, de azért nagy bölcsen előállanak a *declamatio*val és *concedalják*, hogy a nemzet *demonstrativ* úton fejtse ki *argumentumait* létjogosultságáért stb.

De ez még csak a kisebb hiba, ha az idegen szavakat idegen szavakul használják, de aztán mikor előállanak a házi bölcsök és hatalmas szemöldök-ránczigálással kimondják a végszót, hogy ezt a szót így kell írni, azt a szót meg amúgy magyarosan, már t. i. az idegen szavakat kiejtés szerint. Így aztán megesik, hogy az egyik elismert nyelvtekintély a *monarchiából* csinál *monarhiát*, a másik *monarkiát*, pedig a magyarban valamennyi az összbírodalom-kifejezésnek felel meg; a *technikusból* szintén lesz *tehnikus* és *teknikus*; a *superphosphalból* lesz *szuperfoszfát*, és a *pszichologusból* *pszikologus* és *psihologus*, így megy ez tovább a végtelenségig.

Igen, de ha szabadna kérdenünk talán az illető nyelvtudós urakat, mi indítja őket arra, hogy ha már a magyar nyelvet az európai nemzetek nyelvcsaládjainak egy-két tagjával rémitgetik is, hogy azokat az idegen indigenákat úgy ültessék bele a magyar nyelvcsaládba, mintha e nélkül a magyar nyelv nem is lenne teljesen egész?

Hiszen legalább is tizezer szót tudnánk itt felsorolni a magyar nyelvből, melyek soha használva nem lesznek s melyek a feledékenységnek lesznek martalékul dobva és a mik helyett olyan szavak csempésztetnek be, melyek mindegyikére vagy teljes elfogadható, a magyar nyelvben érthető kifejezésünk van, vagy melyet bátran lehetne egy csekély fejtöréssel magyarul kifejezni.

Csak egy pár tősgyökeres magyar szóval szolgálunk azon uraknak, kik szívükön hordják a tiszta magyar szellemet, de nyelvök megértése egy idegenszó-jegyzék használatát kívánja; ezek a sok közül: *adály* (pótadó), *afium* (ópium), *agglamos* (örömapa), *agglant* (aggszűz), *akics* (tövis), *angalit* (gondtalan), *anyitópor* (czement), *apacz*, *apacsó*, *apacsu* (a háló rudja), *apacsin* (csónak), *babós* (a komédiás), *babota* (vizesés), *bakalló* (rojt), *baluska* (kézi szekercze), *balyita* (bélyeg), *bang*, *bangó* (együgyű), *bangócz* (káposzta-torzsa), *bartan* (állattan), *becseny* (gyémánt), *beng* (apró szőlő), *benge* (barka, rügy), *berena* (deszkakerítés), *csamangó* (kutyapeczér, sintér), *csatrang* (tehéncsengő), *csavajdék* (csőcselék) és így még számtalan magyar szót.

Nem mondjuk, hogy ezeket a szavakat kellene ismét használatba venni, mert hiszen látjuk jól, hogy mellettök ugyancsak a leghelyesebb és használatban levő magyar szavak állanak, melyek azt mutatják, hogy a magyarnak sok kifejezés két-három szóval meg és így mutatja azt is, hogy nem szorult a magyar nyelv arra, hogy az idegen nyelvből importált és elesent szavakra ráhuzzák a magyar köntöst, mely pedig azon egy cseppet sem áll megfelelően.

Csak összehasonlítás okáért említjük fel a mi magyar lapjainkat, hogy milyen zokon veszik teszem a francia

vagy német lapoktól, ha például: *Jancsiból Yanci-t*, *gulyásból gulias-t*, *gatyából gatiat*; *fehérből vehert* stb. csinálnak, ekkor szemrehányással illetik őket, hogy ilyen művelt nemzetiség, mint ez és az és nem képes helyesen kiírni azon igénytelen szót, mit tőlünk kölcsön vesz: hát akkor mit szóljanak mirőlünk az európai összes nemzetek, mikor nagybölcsen így magyarosítjuk szavaikat — melyre pedig egyáltalán nincs szükségünk arra, hogy átvegyük, sem arra, hogy a mi nyelvünk szerint idomítsuk — *koncedálom*, *perhorreszkálni*, *szukcedálni*, *náju*, *absztrakt*, *opczió*, *ováció*, *paczifikálni*, *paktum*, *pámslet*, *panoráma*, *papizmusz*, *szociológia*, *paczifikáció* stb. stb.

Mi nem akarjuk megérteni azt a néhány szót, mit tényleg a nyelvünk enged kimondani azon idegen nemzeteknek, melyeket nyelvünkben idéznek, de azért mi nagy bölcsen és szörnyű tekintéllyel odavágjuk, ha az ő nyelvük eltorzításáról van szó, hogy ennek így kell lenni, mert ez így van jól, annak úgy kell lenni, mert az úgy van jól!

Felebbezés nincs, bele kell nyugodnunk.

Az ám, csakhogy az nem változhatatlan még és nem kötelező mindarra, ki belátja, hogy itt szörnyű felületes és bűnös gazdálkodás folyik egy nyelv ellen, mely nyelvet pedig megóvni kell tisztaságáért, hamisítatlan voltaért.

Nem szabadna hagyni, hogy egy nyelvet csak azért, mert a divat, a hóbort ellene fordult, teljesen ismeretlen zagyvalékká tegyenek, mert hisz azt is meg kell gondolni, hogy e nyelvet nemcsak diplomás emberek beszélnek, de beszélnek egész közönséges gatyás emberek is, kiknek ha nem is török ki a nyelvök a silabizálásban, de álmétkodva fognak mindenesetre tekinteni arra, a mit olvasnak, hogy ugyan mi a tatárt akartak ide nyomtatni, de a helyett hibát nyomtattak oda.

De nehogy azt hányják szemünkre, hogy hazafias vakságban szenvedünk, midőn felhozzuk mindezeket csak azért, hogy kimutassuk, hogy mit nem képes cselekedni a szűk látókör és a hóbort egy nyelvvel, hivatkozunk a porosz, francia és angol nemzetre, mely pedig, mindhárom világnyelv lévén, egy cseppet sem szorult rája, hogy nyelvéért aggódjék és nemzetét féltse, azért mégsem túrná meg azt, a mit a maréknyi magyarság nagyzási hóbortból megenged nyelvével szemben. A porosz nemzet tudományos egylete sok száz aranyat tűzött ki és tűz mai napig is ki olyan szavak helyes értelmezésére, melyek nem németek vagy német eredetűek, de melyek közhasználatban vannak és a francia tudós társaság nemcsak azt teszi az angol tudós társasággal egyetemben, hogy a teljesen idegen szavakat kiüzi nyelvcsaládjából, hanem nyelvét, a menyire lehet, egyszerűsíteni óhajtja és már évek óta tanulmányozzák, hogy miképen lehetne azt keresztülvinni, addig a mi tudományos társulatunk, melynek az ilyen dolgokban döntő szava van, nemcsak mélységesen hallgat, de tagjai nagy bölcsen hozzájárulnak cselekedetükkel ahhoz, hogy a magyar nyelvből fejlődjék ki a jövő század világnyelve.

Midőn e csekély eltérést befejezném, nyissunk be a korrektorok szobájába.

Haraszti József.

(Folytatása következik.)

A magyar nyomdászat korszakai.

III.

Ujabb események a magyar nyomdászat történetének megállapítása körül. — Szabó Károly, mint a magyar nyomdászat hívatott történetirója. — Csontosi nyomdásztörténet-tervezetének bírálata. — Egy nyomdásztörténeti album helyes eszméje.

(Folytatás.)

Hogy képzelhető most már egy olyan történet, melyben tegyük fel, pl. valamely nyomdásztörténeti produktum, esetleg annak betűi, technikai csinos formája, képei, cím lap vagy egyéb más tulajdonságai volnának elbeszélve és kiemelve, és már most ezen műről, ezen így tervezett első részben ne legyen megadva sem a kellő bibliografiai tájékozás, leírás: »alak, nagyság, tudományág stb.«, se pedig azonnal ne láthassuk odamellékelt rajzokban a nyomdásztechnikai főbb dolgok bemutatását, fakszimiléit, hanem ezen dolgok miatt fel kellene kutatnunk Csontosi szerint előbb a második, azaz a bibliografiai részt és majd a technikai reprodukciók megnézése végett a harmadik résznek nem tudom hányadik kötetét és x—y-ik levelét, hogy így aztán a megfelelő háromszoros kutatás után az illető műről végre nagynehezen teljes és kész nyomdásztörténeti és technikai fogalmunk legyen.

Ez aztán furcsa kis munka lenne, ha ilyképen minden egyes nevezesebb nyomdásztörténeti momentumnál egyszerre három-öt könyvben kellene utánakutatnunk, ha az illető korszakról vagy műről kellő fogalmat akarnánk alkotni magunknak.

Ezen így tervezett egész mű a természetszerűleg egymáshoz tartozó részeknek ezen sajátoságos különválasztása által s az egyes részekre történő utalás miatt tulajdonképen háromszor ismételné magát.

Igy pl. mint már éppen jellemeztük, az általános nyomdásztörténeti részből folyton a második és harmadik, a bibliografiai és technikai részre kellene utalnunk. A bibliografiai részből, mely tehát csupán az egyes műveket írná le könyvészeti tekintetben, megint csak az első és harmadik részre kellene folyton hivatkozni, t. i. megjegyezni, hogy a tárgyalt mű mely nyomdásztörténeti korszakba való és hogy mily nyomdászati sajátosságokkal bír; végül a grafikai harmadik részben folyton az első és második részre kellene külön-külön hivatkozni, ha t. i. az e részben talált címlapot, betűformát, vagy díszítményt tudni akarná a kutató, mely könyvhöz vagy nyomdához és a nyomdászatnak melyik (emelkedő vagy hanyatló) korszakába tartozik.

Ez a folytonos és pedig menthetetlenül szükséges hivatkozás az egyik részről a másik kettőre világos, hogy éppen háromszor ismételné meg a művet. Csinos kis unalmas, hogy ne mondjuk, teljesen felesleges munka volna ez.

A Csontosi-féle tervezet tehát valójában félreértés és eszmezavar szüleménye, mely egyrészt a bibliográfiának helytelen előtérbe tolásából, másrészt a jeles külföldi példák rossz alkalmazásából származik.

Azon egyszerű igazságot, hogy azon aránylag csekély számú műnek, melyet a nyomdásztörténet felhasznál, könyvészeti beírása miatt nem szükséges

egy külön elszigetelt bibliografiai egész kötetet csinálni, azt hisszük, nem kell többé bővebben fejtegetnünk. Viszont ismeretes az is, hogy a külföldi irodalomban közkezen forognak számtalan kiadásban nyomdászati atlaszok, technikai képgyűjtemények szöveg nélkül a nyomdászat szakszerű használatára, de ám ezek sem szerepelnek mint valamely nyomdásztörténet külön kötetei is egyszersmind.

Legközelebbi példa gyanánt röviden nézzük meg közelebről ez összeavart elrendezéssel szemben a Faulmann ismeretes művét, a hol az egyes nyomdászati termékek úgy iratnak le s technikai és bibliografiai tulajdonságaik ott és akkor soroltatnak fel s vannak bemutatva, a hol és a mikor az illető korszak, az illető történeti rész megköveteli. Hiszen a századok folyama alatt ízlés és művészet sülyedtek és emelkedtek; néha jobb, néha rosszabb volt az s ezt korról-korra, a maguk sajátos feltünésekben, nemcsak történetileg leírni, hanem azonnal a feltűnés helyén sajátos képükben grafikaiilag is be kell mutatni a pontos történéshöz. A történeti rész és a kérdéses mű bibliografiai leírása és előállítási módjának feltüntetése karöltve járnak egymással és az utóbbi kettő a nyomdásztörténet folyamatát folyton egymás mellett illusztrálja és magyarázza. Ezeket egymástól elválasztani nemcsak hogy nem szabad, nem helyes, hanem egyszersmind a helyes értelmi megállapítás, a helyes történelmi kifejtés rovására megy.

Azonban helyes eszmének tartjuk másfelől azt a Csontosi ajánlatában, mint már említettük, egy nyomdászati grafikai album összeállításának okos felvetését. Egy ilyen technikai albumra a szakembernek az ő művelődése szempontjából nagy szüksége van. Megjegyzendő azonban, hogy egy ily nyomdásztechnikai album — habár különben történeti alapon volna is az tartva — nem szükséges, hogy a nyomdásztörténetnek egyik hozzáalkalmazott külön kötetét képezze, — mint Csontosi tervezetében felállítva van — sőt sokkal jobb, ha nem kiegészítő része akar annak lenni. Mert egy ily album ugyanis sokkal több példát kell hogy magában foglaljon, mint az a nyomdásztörténet megértésére különben szükséges volna. Valamely művet vagy nyomdát a nyomdásztörténéshöz eléggé jellemez, ha pl. belőle egypár sor lenyomatot, egy címlapot, pár díszítményt stb. bemutat, a tanulni vágyó nyomdász-ember azonban, ki esetleg csínt tanulni, vagy díszítményt és betűt stb. alkalmazni és esetleg utánozni akar, annak azon kérdéses műből talán lehetőleg minden feltünőbb díszítményre, esetleg minden inicziálra stb. szüksége lehet; holott könnyen belátható, hogy különben nyomdásztörténeti szempontból ezekből egypár példa is elegendő az illető kor megértésére s az illető mű jellemzésére. Egy ily albumban szükséges továbbá az is, hogy az újabb technikai vívmányok jelesebbjei is be legyenek mutatva, akár a betűk alakja, akár a szedés összeállítása stb. szempontjából; már pedig a nyomdásztörténet a legújabb dolgok bemutatását mint ismerteket, térkimelés szempontjából is mellőzi; hiszen maga pl. Csontosi is csak 1711-ig kívánja — szerintünk mindenesetre helytelenül — lehozni nyomdászatunk történetét. S végül

pedig ezen album összeállítására nézve be kell vallanunk, hogy nem tartanók ezt az albumot nyomdásztechnikai szempontból elégségesnek, — melytől pedig Csontos azt várja, hogy előbbre vigye iparunkat minálunk — ha az tisztán csak a hazai dolgokat tüntetné fel — a hazai igen is szerény és kiskörű dolgokat — a gazdag és mindenoldalú külföld mellőzésével.

Igaz ugyan, hogy a hazai nyomdászat grafikai albumát is szeretnők mihamarább — akárha egy év alatt — együtt látni, de egyelőre addig, míg viszonyaink e téren nem javulnak, éppen azon czélból, hogy műiparunk terén tanulhassunk és haladhassunk, a külföld grafikai vívmányait nem mellőzhetjük.

IV.

Technikai alapon álló szerves nyomdászat-történetünk hiánya, az éléhetortnyosuló akadályok. — Próba a magyar nyomdászat korszakainak újabb felállítására. — E korszakok bővebb kifejtése.

A Csontosinak itten vizsgálat alá vett és mindenestre jóakarátú bár, de a nyomdásztörténet megírására nézve alapjában véve teljesen elhibázott s így teljesen hasznavehetetlen tervezete után, kivéve belőle a nyomdásztechnikai album összeállításának helyes eszméjét, mondhatjuk, hogy a nyomdásztörténet megírására irányuló erőteljesebb tudós irodalmi mozgalom ezután teljesen megállapodik.

S megfelelő nyomdásztörténetünk ma sincs.

A hazai tudós irodalmi munkásság e meddősege mellett annál dicséretesebben emelkednek ki újabban a hazai nyomdásztörténeti dolgok méltatása és kutatása terén a mi nyomdász-szakembereinknek habár nem nagykorú, de szakavatott buzgó működése, kiknek idevágó dolgozatait már a tudós világ jövőd nyomdászat-történésze sem fogja megkülönböztetni. Így a régibb hazai nyomdászati produktumok megbírálásában Ács Mihály dolgozatai s a történelmi dolgok megvilágításában Firtinger Károly ismert munkássága a legértékesebb dolgokat tárják a kutató elé. Firtinger nyomdásztörténi munkája, pedig, mint láttuk, újabban az egyetlen nagyobb összefüggő mű s érdekesebb jelenség mult nyomdászatunk lehető teljes feltüntetésére nézve.

Sajnos, hogy az élet bajaival küzdő s az által még le is nyomott munkás a tudomány minden oldalú s mély búvárlatára alig képes, s a mif egyikünk-másikunk buzgó olvasottság által szerez, — nagyon is csekély szabad óráiban — az mind nagyon kevés ahhoz, hogy annak alapján egy nagyobb szabású és több évi szakadatlan kutatást kívánó mű létrehozatalára gondolhatnánk.

Hiszen vegyük csak Szabó Károly híres könyvésztünk munkálkodását e téren, kinek, mint a tudományos pálya emberének, minden eszköz rendelkezésére állott, mégis a saját bevallása szerint húsz-huszonöt évi utánjárás kellett ahhoz, míg a régi magyar könyv-irodalmunknak az egész országban szétszórt példányait mind felkutathatta és leírhatta. Már pedig ha szorosan vesszük, annak, ki a magyar nyomdászat történetét meg akarja írni, annak ez országsszerte szétszórt művek legnagyobb részét, sőt tán mindnyáját látni és megvizsgálnia kell, ha technikai becsoket pontosan méltatni, nyomdászati jelentőségeket megállapítani akarja.

S ezzel még nem is teljes a dolog, mivel még hazánkon kívül is majdnem az összes európai (londoni, brüsszeli, párisi, drezdai, berlini, kopenhágai, lipcsei stb. stb.) nagyobb könyvtárakban vannak számos oly régi magyarországi nyomtatványok, melyek gyakran mint unikumok, természetesen itthon nem is találhatóak.

Elsőrangú figyelmet érdemelnek továbbá nyomdászat-történetünkben a magyarországi levéltárak idevonatkozó adatai. Igen, csak hogy hol van ezek legnagyobb része? Meglehet, hogy ismeretlenül elrejtve hevernek levéltáraink poros szekrényeiben. Ezek átkutatása maga egy külön embererőt igényelne, sőt azt tán túl is haladja. Hiszen nem kevesebbről van szó, mint nagyobb városi nyomdáink: Lőcse, Bártfa, Debreczen, N.-Szombat stb. stb. roppant levéltári anyagának megvizsgálásáról s a használható anyag kiválasztásáról. Örvedetes dolog másrésztől, hogy erről az oldalról egyesek buzgósága napról-napra gazdagítja az idevágó irodalmat.

És ha mindezen nagyszerű anyag összegyűjtésén és rendezésén keresztül is esne a kutató, még mindig van egy fontos, de a kézreálló segédművek nagy tömege miatt már nem oly nehéz dolog, de a mi nélkül a magyar nyomdászat hű feltüntetése és helyes méltatása nem is képzelhető, t. i. az európai könyvnyomdászat történetének, de kivált a német könyvnyomdászatnak alapos ismerete.

Mert hiába tagadnók, — de tán erre nem is igen van ember — a nyomdászat nem hazai találmány és első sorban nem a mi művünk. Mindazt, a mi erre vonatkozik, azt hoztuk vagy tanultuk másoktól; s ezeknél fogva a mi haladásunk s fejlődésünk, mint a külföldtől függő, abból ítélendő meg minden egyes esetben, hogy az ismert s általánosan használt eszközöket a magyar nyomdász mily buzgalommal tudta s igyekezett műtermékeinél felhasználni.

Nyomdásztörténetünk azon ága, korszaka vagy egyes esetei pedig, melyben a külfölddel is megmérkőzött, vagy a melyben hazai téren is valami eredetit és sajátosat produkált, azokat a nyomdásztörténet írójának természetesen különösen és részletesebben kell méltatnia. De még ez esetben is elkerülhetlen, hogy a külföld technikai fejlődése állapotát, akárcsak összehasonlítás végett is, mintegy tükröt tartsuk a magyar nyomdászat története elé, melyből a maga értékét legbiztosabban megítélheti.

Miután idáig folytattuk vizsgálódásainkat arra nézve, hogy a magyar nyomdászat-történet megállapítására és így annak korszakai felállítására minő adatokkal rendelkezünk, most már nem volna egyéb hátra, mint annak szomorú konstatálásával letenni tollunkat, hogy bizony e sötétségbe világítóbb fénysugár bevezetve nincs és tekintve az általános jeleket, e czél felé nagyon lassú léptekkel haladunk.

Nem is volna az rossz néven vehető tőlem, ha itt ennek konstatálásánál megállanék, mert hiszen azt mindenki tudja, hogy könnyebb a hiányokat megállapítani s érezni még a gyengéknek is, mint azokat erővel, melyek rendelkezésünkre nem állanak, betölteni igyekezni, vagy betölteni megpróbálni.

De mindannak daczára, ha művem befejezése gyanánt e helyen megpróbálom a magyar nyomdászat korszakainak egy rövid, áttekintő, újabb alapon rendezett összeállítását, remélem, hogy a szaktársak nem veszik rossz néven ezt a merészséget s nem itélik meg a legszigorúbb szempontból azon szerény kísérletet, melylyel csekély olvasottságom és ismereteim alapján a jövődjé jobb feldolgozása előtt némi üröpítő — csak egyszerű »spácium« — gyanánt kívánok ez ismertetéssel szolgálni.

A korszakok felosztásában természetesen bensőbb technikai dolgokhoz kívánom magamat tartani s azon általános ingadozó s részben külső helytelen szempontokon elinduló meghatározásokkal, melyeket Ballaginnál ismertettünk, természetesen szakítanunk kell.

Némi rövid jellemzést alább csatolva, hazai nyomdászatunk korszakait én röviden a következő keretben látnám leghelyesebben összeállítani.

I. szakasz. Régibb nyomdászatunk.

(1473-tól 1711-ig.)

1. korszak: 1473-tól 1534-ig; azaz Hesz András nyomdájától Honter brassói nyomdája felállításáig.

2. korszak: 1534-től 1574-ig; azaz Hontertől Heltai haláláig; illetve a nagyszombati nyomda felállításáig.

3. korszak: 1574-től 1630-ig; azaz a nagyszombati nyomda felállításától a debreczeni Lipsiai-család kihaltáig. Az első felvirágzás kora.

4. korszak: 1630-tól 1690-ig; azaz Tótfalusi feléptéig.

5. korszak: 1690-től 1702-ig; illetve 1711-ig. Tótfalusi szereplése; a régi magyar nyomdászat kifejlésének tetőpontja.

II. szakasz. Újabb nyomdászatunk.

(1711-től máig.)

6. korszak: 1711-től 1777-ig; azaz Tótfalusi halálától a budai egyetemi nyomda felállításáig.

7. korszak: 1777-től 1835-ig; azaz az egyetemi nyomda működésétől a vassajtó behozataláig.

8. korszak: 1835-től 1867-ig; azaz a vas-kézisajtó alkalmazásától a nagy részvénynyomdák felállításáig. Műszaki emelkedés kora.

9. korszak: 1868-tól máig. A második, általános felvirágzás s a klasszikus magyar nyomdászat kora.

Lássuk rövid jellemzésben e korszakokat egyenként.

I. korszak: Hesztől Honterig, 1473-tól 1534-ig. A nyomdászat behozatala Hesz András által Budán. — Hazai nyomdászatunk első terméke is a *gót betűket* egyenest mellőzi s alkalmazza az olasz *antiquát*, mely hazai nyomdászatunkat ezentúl mindvégig uralja s ezzel kikerültük a góth betűknek a külföldön majdnem egy századig tartott kultuszát, mely habár nem is volt a legszebbnek nevezhető, de mindenesetre a nyomdászat első korának klasszikus terméke volt. E korbá tartoznak továbbá a névtelen vándornyomdászok nyomai. — A *zenggi* nyomda 1494-iki eddig ismeretlen terméke, mely csak nemrég felfedezve Sziléziából a Magyar Nemzeti Muzeumba került. E kornak jellemzéséhez tartoznak továbbá a magyar eredetű nyomdászoknak külföldön való működése; hazai megrende-

lések a külföldi nyomdáknak; hazai íróink műveinek nyomása Krakóban, Bécsben, Velenczében stb., melyek legalább közvetve mind *közrehatottak* abban, hogy a külföldi nyomdászati mozgalmak hazánkba is utat találjanak és ösztönt adjanak arra, hogy mint a következő kor mutatja, a nyomdászat végre hazánkban is állandó gyökeret verjen.

II. korszak: Hontertől Heltai haláláig, 1534-től 1574-ig. Az első általános jelleggel bíró nyomdák felállítása Magyarországon, u. m. Brassón: a Honter-féle (1534.) *Uj-Szigeten*; Abádié (1539.) *Heltai* felép Kolozsvárott (1550). — A derék vándornyomdászok egy részének működése, u. m. *Huszár Pál*, a két *Hoffhalter*, *Bornemisza Péter* püspök. — A debreczeni nyomda alapítása 1561-ben *Huszár Pál* által. Debreczen első nyomdászai: *Török Mihály*, *Hoffhalter Rafael*, *Komlós András*. — E kor terjed Heltai haláláig s illetőleg a *nagyszombati* nyomda felállításáig 1577-ig. — E kort leginkább a *napi szükséglet* korának nevezhetjük, mivel a nyomdászat czélja kiváltképen a szellemi fellendülésre irányult s a technikát elhanyagolta. Jellemző erre nézve magának a tudós pap és csinra törekvő nyomdász, *Abádinak* nyilatkozata: »*Jobban tetszék, hogy az könyv hamar kikelhetne, noha nem igen szip betűvel volna, — hogy nem mint szip betűre erőlkednének, nagy késedelemmel, — mely dolog a keresztényeknek igen káros volna.*«

III. korszak: 1574—1630-ig; azaz a nagyszombati nyomda felállításától kezdve a debreczeni Lipsiai-család kihaltáig. Ezen korszakot lehet nevezni a nagyobb műgond s az első felvirágzás korának. E korbéli nyomdászaink: *Hoffhalter Rudolf*, *Csáktornyai János*, a három *Lipsiai Rhéda*, apa és két fiú *Debreczenben*, *Heltai utódai*; özvegy és fia; majd a nyomda három művezetője: *Makai Nyirő János*, *Válaszuti*, *Szilvási Kolozsvárott*; *Heusler* és *Wintzler* stb. *Nagyszebenben*; *Szebeni Nyirő János* és *Greus György Brassóban*; a *gyulafehérvári* nyomda virágzása kora; *Mollerus Miklós Nagyszombatban* és *Kassán* mint *Bethlen* fejedelem tipografusa; a *pozsonyi* nyomda műbecsű termékei; *Bártfa* és *Lőcse* versenynyomdái. E korszakbeli nyomdászatunk technikai kifejlődésének a nagyszombati nyomda csinos termékei adnak nagyobb lendületet. E korszakba esnek továbbá *Manckovics* és *Manlius János*, a két jeles vándornyomdász működése s amannak e kor egyik monumentálisabb műve: a *vizsolyi két-kötetes folio-biblia*. — A *horvát* vándornyomdászok fellépése. (Vége köv.) *Lubik Zoltán*.

Villamos hajtás gyorsajtókhoz.

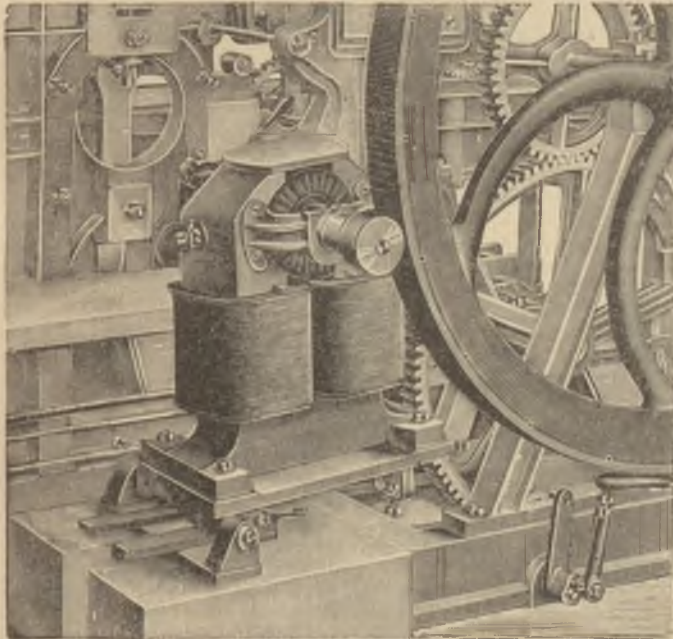
A nyomtató-sajtóknak elektromos erő segítségével való mozgásba hozatala külföldön mindinkább kezd terjedni és még jobban fog ez az új hajtóerő igénybe vétetni, ha majdan a városokban központi villamos áramfejlesztő telepek létesülnek, melyek az áramot tetszésszerű mennyiségben fogják szolgáltatni. A villamos hajtóerőnél egyszerűbbet, tisztábbat és kényelmesebbet alig kívánhatunk,

Könyvnyomdai üzemben kétféle hajtási mód áll rendelkezésünkre. Az egyik a csoportos hajtási mód, melynél transzmisszió segítségével egy közös elektromos motor útján egy időben több gépet tarthatunk működésben, míg másrészt, ha minden egyes sajtóhoz külön-külön motort alkalmazunk, természetesen szükség szerint működtethetünk egy vagy több gépet. Közép- és kisebb rangú nyomdáknál az utóbbi berendezés mutatkozik előnyösebbnek, mert nemcsak elesik a transzmisszió szüksége, de megtakarítjuk az ennek forgásba hozatalára kívántató crót is. A villamos motor az egyes gépeken olyképp van elhelyezve, hogy ezek lendítőkereke mintegy dörzskorong gyanánt szolgál, mint az ábráinkból kitetszik. Az 1. ábra a berlini *Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft* által készített motort mutatja, míg 2-ik ábránkon már össze van kötve a gyorsajtóval. A motor szerkezete alapján szabályozhatjuk a gyorsajtó menetét a mint a munka sürgőssége megkívánja; azon kívül a motor indító és fékező fogantyúval bir, melylyel a motort a géptől egyetlen fogással elválaszthatjuk, megállítván egyidőben a gépet is menetében.

E szerint a motor csak a gépnek tényleges működése alatt fogyaszt áramot. A beszerzési költségek tekintetében megemlítjük, hogy a nevezett berlini elektromos gyár által épített motor $\frac{1}{2}$ lóerőre (mint a milyen elégséges egy tégelynyomósajtó üzemére) 375 márkába kerül, 1 lóerjű 425 márkába és $1\frac{1}{2}$ —2 lóerjűek 600 márkába. Az áramfogyasztásra és ennek költségeire vonatkozólag szintén a már érintett gyár ad kimerítő felvilágosítást.

VEGYESEK.

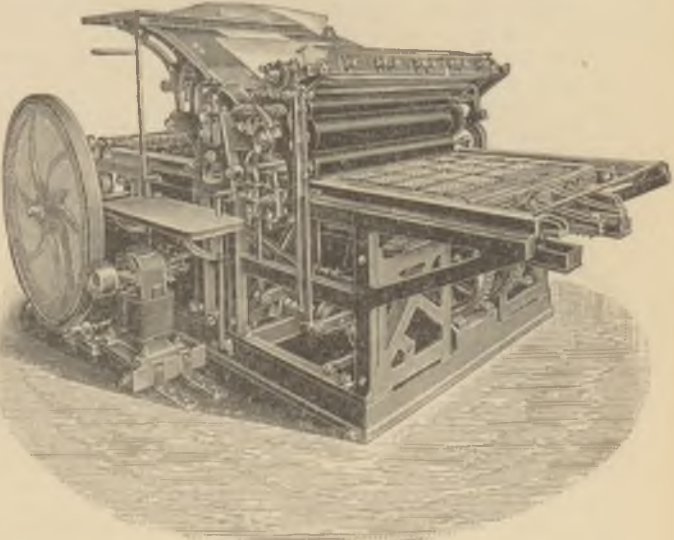
A lapunk mai számában levő pályázati hirdetésre e helyen is felhívjuk a tollforgató szaktársak figyelmét.

1. ábra.

A Szakkör szokásos évi jelentését lapunk márcziusi számában hozzuk majd, mert lapunk, tekintettel az évi közgyűlésre, ekkor nem 20-án hanem már *18-án* jelenik meg.

A márcziusi ünnepséget az évi rendes közgyűlés után, szintén 21-én, d. e. 11 órakor tartja meg a Szakkör, a melynek programját jövő számunkban közöljük. Erre vendégeket is, férfiakat és nőket egyaránt, szívesen lát a Szakkör.

2. ábra.

A Szakkör báljára való meghívót az idén a Müller Ágoston úr műszaki vezetése alatt álló *Pesti Lloyd* nyomdája készítette el díjtalanul és olyan diszesen, hogy ilyen bál meghívója a Szakkörnek fennállása óta még nem volt. A több színben nyomtatott nagy lexikon-oktáv alakú nyomtatvány különösen diszkrét színei és művészi nyomása által hat, de derekas munkát végzett a szedő is, és csak azt sajnáljuk, hogy nem mellékelhettük lapunkhoz is e kiváló munkát, hogy ne csak tagjaink, hanem összes előfizetőink gyönyörködhetek volna benne. Müller úr kiváló előzőkenysége valóban elismerést érdemel s biztosra ves-

szük, hogy a Szakkör elnöksége nem is fog kélni ez áldozatkésztségnek kellő méltatásával. — Ugyane mulatságra a programot a *Pallas* nyomdája készítette, a belépőjegyeket az *Athenaeum*, ugyancsak díjtalanul. A belépőjegyek egyszerű eleganciájával vannak nyomtatva; a programok éppen lapunk zártakor kerültek kezünkbe és azokról épp oly dicsérettel nyilatkozhatunk, mint minden műszedérről, mely a *Pallas* sajtójából kerül ki.

Az **Első magyar betűöntőde-részvénytársaság** e hó 14-én tartotta évi közgyűlését. Az ez alkalommal előterjesztett igazgatósági jelentésből kiemeljük a következőket: Az ezredéves kiállításán részt vett öntőde az állami érmet nyerte; a XV. csoportban berendezett szedő-osztály ezen öntőde gyártmányaiból szereltetett fel; a nemrég életbeléptetett rézlénia-gyártás szépen prosperál; az 1896-iki tiszta nyereség 29.864 frt 98 kr., ez összegből a részvényesek között 21.000 frt (70%) osztott fel. — A lovag Falk Zsigmond elnöklété alatt megtartott közgyűlés újra megválasztotta a lelépett igazgatósági és felügyelő-bizottsági tagokat és Czettel Dániel vezénylő-igazgatónak sikeres fáradozásáért köszönetet szavazott.

Keszler Vilmos ungvári gépmester egy kilencz színnel nyomtatott levélfejet küldött be lapunk szerkesztőségébe. Úgyes, csinos munka, a mely

bármely nagyobb nyomdának is becsületére vólnék. Csak az a kár, hogy a keresztbefutó kék szalag barna léniája alig látszik és így a szalag hajlása és körvonalai nem domborodnak ki elég erősen. A piros pettyek se illenek bele a szalag felett és alatt álló díszbe; de hát az ilyen hibák gyakran előfordulnak az ilyen, kisebb üzletekben készült nyomtatványoknál, a hol bizony a gépmester nem bajlódhatik mindig ilyen csecsebecse-dolgokkal. Nagyon ügyesen van csinálva a balsarokban álló, lehelletszerűen nyomott többszínű tájkép is. Szóval az egész munka becsületére válik Keszler szaktársunknak.

Czégváltás a vidéken. Iglón a Kuhn és társa-féle nyomda Stein Ignác szaktárs birtokába ment át, ki azt *Tárla-könyvnyomda* czég alatt vezeti tovább.

Nyomdászmulatságok vidéken. Több helyről kaptunk értesítést farsangi mulatságokról. Nagy-Becskereken január hó 30-án rendeztek tánccezal egybekötött kedélyes estélyi szaktársaink; Pécsell pedig f. hó 13-án és Miskolczon 20-án volt táncmultság, mind három helyen a könyvtár javára. A rendezőség által kibocsátott alkalmi nyomtatványok mind dicséretes igyekezetről és szép haladásról tanuszkodnak. Utólagosan még a *kecskeméti* szaktársak által f. hó 21-én rendezendő nyomdászbiúrlól is kaptunk csinosan kiállított meghívót.

Nyomdászczímer. Sokszor kaptunk már olyan leveleket és felszólalásokat, hogy miért használjuk mi a kétféjű sasos nyomdászczímet, a mely nálunk, magyaroknál, kétszeres visszatetszést szül a laikus közönség körében. Igaz ugyan, hogy ez még nem elég ok arra, hogy egy régi, történelmi háttérrel bíró czímer helyett egyszerűen valami különleges nemzeti czímet csináljunk. De erre nincs is szükség, mert van nyomdászczímer egyfejú sással is. Így például az *Évkönyv* tavalyi és idei tábláján is ilyen van. Sőt a külföldi szaklapokban is váltakozva fordul elő a sas, hol egy, hol két fejjel. Így pl. a bécsi *Gr. Centralblatt* egyfejú sással használja a czímet, míg a *Freie Kiinst*e már két fejjel. Vannak olyan német és olasz nyomdák is, a melyek csupán a griff madarat alkalmazzák, az alsó, sasos rész nélkül. Ebben különben olyan kaosz van még a külföldön is, hogy a legtöbb öntöde a kis czímereket egyfejú sással, a nagyokat pedig kétféjűvel készíti. Ez nem helyes: egyformának kell lenni mind a kettőnek. Ezeken kívül azonban még az a baj is előáll, hogy akárhány czímer heraldikailag is helytelenül van megrajzolva, pedig a czímereknél a heraldikára kell a legnagyobb súlyt fektetni. Egy ilyen, pontosan tervezett czímert rajzolt lapunk részére *Galgóczi J.* úr, a melyet főnagyságban *Augerer és Goeschl* híres bécsi fotocinkografiai műintézete készíttette el lapunk részére. A midőn úgy a rajzoló úrnak, mint a hirneves bécsi műintézetnek ezért köszönetet mondunk, ajánljuk azt mintául azoknak, a kiknek ilyen czímerre szükségök van. A jól sikerült czímet lapunk más helyén mutatjuk be.

Az első magyar térképkészítő. Márki Sándor, a *Földrajzi Közlemények* legutóbbi számában azt az eszmét veti föl, hogy *Honter János*, az első hazai kartografus születésének ötszázadik fordulóját országosan meg kellene ünnepelni. *Lázár* deáknak, Bakocs Tamás titkárnak a térképe ugyan az első hazai térkép és ő is volna a magyar térképírás atyja, de mivel életének körülményei ismeretlenek, Márki az utolsó díszes czímet a szász Honternek adja meg. Az első hazai kartografus, ki a fokhálózatot következetesen alkalmazta, — írja Márki — a halhatatlan Honter János, ki tudvalevőleg Erdély első nyomdása is s 1498-ban született, Erdélyről készített előg nagyarányú térképét 1532-ben Bázelen nyomatta ki. Leggondosabban a szászok földét ábrázolta; általában véve méretei éjszakról dél felé mindinkább nagyobbodnak s délyugaton s délkeleten rendkívül aránytalanok. Kozmografiájához, mely 1534-ben egyszerre két s több még több kiadást ért, több más térképet is csatolt. Az egyik azért igen nevezetes, mert már 1534-ben van egy America névvel ellátott világlapja, a mi hiányzik az összes többi kiadásból s Apianus *Typus Orbis Universalis* című 1520-ban megjelent térképe után készült. Honter születésének ötszázadik évfordulója a jövő, 1898-dik esztendőben lesz.

Kereskedelmi és iparkamarai közkönyvtár. A Magyar Kereskedelmi Muzemmost teszi közzé könyvtári katalógusának II. kiadását. E szerint ez a könyvtár, melyet a kereskedelmügyi miniszter 1891-ben létesített, ez idő szerint 4048 kötetet foglal magában. Nem tartozik tehát még a nagyobb könyvtáraink közé, de külön czéljai szempontjából jó szolgálatakat tehet a kereskedő- és iparosvilágnak és a közgazdasági kérdésekkel foglalkozó szakférfiaknak. A katalógusból kiemeljük, hogy a könyvtár magában foglal 43 hazai vonatkozású és 41 külföldi czímtárt, 20 hazai, 23 osztrák és 86 külföldi kereskedelmi kamara jelentéseit több évről, 179 statisztikai beadványt (jobbára az áruforgalom köréből), 77 kiállításra vonatkozó kiadmányokat, továbbá 139, jobbára külföldi hírlap és szakfolyóiratnak több évre visszamenő teljes gyűjteményét, mely annyiban is érdekel bir, mert felölel sok keleti hírlapot, a francia hivatalos lapnak 30 kötetnyi nagybecsű anyagát stb. A könyvtár legközelebb két igen érdekes gyűjteménnyel fog szaporodni: az egyik a hazai kereskedelmi kamarák kiadványainak teljes gyűjteménye, melyet annak idején az ezredéves kiállítás V-ik csoportja részére állítottak össze; a másik pedig az a magyar közgazdasági könyvtár, melyet szintén az ezredéves kiállításra szerzett össze a kereskedelmügyi csoport előadója. A könyvtár a kereskedelmi muzeum irodájában (kerespesi-út 20. sz.) nyitva van mindennap d. c. 9—12-ig és d. u. 3—6-ig.

Gróf Zichy Jenő január hó 31-én törvényjavaslatot terjesztett be az országházban a Magyar Nemzeti Muzem könyvtárának beküldendő köteles nyomdai példányok tárgyiban. Zichy egy-egy példányt követel a muzeum részére a nyomdatulajdonosoktól, kik évnegyedes lajstromot volnának kötelesek a muzeumnak felküldeni a nyomtatványok kíséretében. Külföldön magyar állampolgár által kiadott munkák szintén beküldendők és pedig a szerző által. Mulasztások a beküldés tekintetében ötvenről ötszáz forintig sújtandók. A javaslat a folyó hó 6-án tartott képviselőházi ülésben tárgyalás alá került, de elvetetett.

Krause Károly gépgyára *Lipcsében*, mely tudvalevőleg főként nyomdai és könyvkötői segédgépek előállításával foglalkozik, utóbbi időben jelentékenyen nagyobbított. E szerint a két főépület egyenkint 110 méter hosszú és 20 m. mély, a kazánház 25 m. széles és 20 m. mély, a gépház 40 m. hosszú és 18 m. mély, végre a fürdőház 18 m. hosszú és mély; az egész telep körülbelül 17.000 négyszögmetert foglal el. A földszint és a három emelet a gépek felszerelésére szolgál, itt találjuk továbbá a lakatosműhelyt, a gépraktárt, a csiszoló-műhelyt, az asztalos- és fűrészelő-osztályt. A gépházban két compound-gép van elhelyezve 500 lóerőre és két dinamogép; az első és második emeleten vannak az öltözők és a harmadikon az étterem. A kazánházban négy gőzgépet találunk, 280 négyszögmeter tüzfűlélettel. A régi és új gyárépület beépített terjedelme 25.000 négyszögmeterre rug, míg a gyártelep teljes birtokterülete 73.041 négyszögmetert foglal el. Szóval a Krause-féle gyár Lipcse városának egyik nevezetességét képezi. E közleménnyel kapcsolatban megemlítjük, hogy a Krause-féle gyár e hó 10-én fejezte be 50.000-dik gépének készítését, a mely körülmény már egymagában fényes tanúbizonysága a szerény kezdettel megindult gyár hatalmas fölvirágzásának.

Berger és Wirth jónévé *lipcsei* festékgyár beküldte nekünk gyártmányainak színes skáláját, tiz táblán nyolc-nyolc különböző színárnyalattal állítva elő. Legnagyobb számban a vörös szín van képviselve.

Woellmer Vilmos berlini betűöntődéje és rézlénia-gyára, melynek kitűnő gyártmányai már több ízben ki lettek tüntetve, most a berlini iparkiallításban a bronz állami érmet nyerte el. E kitüntetés az egyetlen, mely az említett kiállításban a betűöntői szakmának jutott.

A Pierer-féle nyomda Szász-Altenburgban f. évi január hó 2-án ünnepelte a jelenlegi czég alatt (Stefan Geibel & Co.) való huszonötéves fennállását. A nyomda alapítása különben visszanyúl 1668-ig. Ezen ünnepély alkalmából a czégtulajdonosok 25.000 márkát adományoztak az intézetükben alkalmazottak özvegyeit és árváit segélyző pénztár javára; azonkívül mindenkinek fizették egy-egy heti keresetét.

Németország fametszői nemrég *Berlinben* kongresszust tartottak, melyre Bécs és Zürich is küldöttek képviselőket. A tanácskozás tárgyát a fametszők anyagi helyzete képezte. A jelentések során kitűnt, hogy a technikai jellegű ábrák előállítására rosszabbul díjaztatik, mint a szépirodalmi munkákban előforduló, több művészi készütséget igénylő képek metszése; legrosszabbaknak tüntek ki a müncheni és düsseldorfi kereseti viszonyok, míg Hannover és Braunschweig városokban aránylag legjobban fizetnek. Berlin e tekintetben a középúton halad. Azokkal szemben, kik anyagi helyzetükön művészi továbbképzéssel és a cinkográfia ellen való állásfoglalással akarnak lendíteni, a berlini küldött az általános munkásmozgalomhoz való csatlakozást hangsúlyozza; a cinkográfia, mely a fametszésnek érzékeny konkurrencziát csinál, oly technikai haladás, mely az előállítást olcsóbbá teszi, mint más iparágakban a gépek, miért is nem vezethet eredményre az ellene való agitáció. További érdekes mozzanatát képezte a tárgyalásoknak ama kérdés vitatása, miként történjék a kereset díjazása, alkumunka szerint, avagy bizonyos pénz fizetésével? E kérdésben a berlini küldött erősen az alkumunka módusa mellett érvelt, mint a mely leginkább felel meg a fametszési munka sajátos kívánalmainak, annak előrebocsátásával, hogy minimális ár szabassék meg négy-szögcentiméterenként és hogy a megállapított ár erős szervezkedés segélyével érvényben is tartassék.

Betűöntő-statisztika. Legújában történt fölvetel szerint jelenleg *Németországban* 1031 betűöntő működik, mely számban 579 női segédmunkás is foglaltatik (az öntők közül egyleti tag 664, 1890-ben csak 378 volt ezek száma). Komplet-öntőgép (t. i. olyan, mely a betűt teljesen kész állapotban állítja elő) van 367, kézzel mozgatható öntőgép 610 (1890-ben ezek száma 147, illetőleg 740 volt).

Franciaország nyomdásztörténete. Mint már egy alkalommal említettük, az 1900-ik évi párisi köztárlaton az ország valamennyi, a multban létezett és jelenleg fennálló nyomdájának történetét tervezik bemutatni egy nagyszabású munkában. Az erre vonatkozó előmunkálatok már javában folynak, úgy hogy a terv keresztülvitele biztosítottnak látszik. Minthogy az egyes nyomdák felszólítottak, hogy történetük mellett alkalmas termékek melléklésével egyuttal mutassák be munkaképességüket is, egy arányban rendkívül nagyra ígérkező szakmunka létrehozását várhatjuk e vállalkozástól.

Pétervárott, az orosz birodalom székhelyén, társaság állott össze, mely nagy fába vágta fejszéjét. Tanulmányozni fogják az orosz nyomdaviszonyokat, szorosabb összeköttetést akar létrehozni a szaktársak közt, a nyomdaiipar technikai fejlődését óhajlja előmozdítani a személyzet továbbképzése útján és helyzetének anyagi javításával. Kiállításokat és vitaestélyeket fognak rendezni, szakiskolák felállítását tervezik és egyéb uton-módon akarnak a közzéért fáradozni; végül a törvényhozás segélyével szándékoznak a nyomdászat emelése érdekében hatni.

A **newyorki korrektorok egyesülete** kiküldte egyik tagját Európába az itteni nyomdaviszonyok tanulmányozására. Az illető Párisban felolvasást tartott a szedőgépeknek New-Yorkban történt behozataláról; előadó szerint azelőtt körülbelül 300-ra rugott ottan a munkanélküli szedők száma, míg most, a szedőgépek használatba vétele következtében, ezen szám 700-ra szökkent fel. A gépeknél dolgozó szedők alkalmaztatásuk első nyolcz hetében 10 százalékos adtak munkanélküli szaktársaik segélyezésére, további

négy héten át 5-öt és azután egy teljes osztendón keresztül egy százalékos.

A **sárgaréz-spácziumok**, melyeket újabb időben megint sűrűbben kezdtek használatba venni, nem felelnek meg a praxisban a hozzájuk kötött reményeknek. Így például a kiméletlenebb elbánás következtében elgörbült spácziumok többé ki nem egyenesíthetők és ezzel hasznavehetetlenné válnak. Azután a nedvesség hozzájárulásával könnyen képződik rézgálic a spácziumokon, mi által azok a legnagyobb veszélynek tehetik ki a velök dolgozó szedőt, a mennyiben az ujjak legparányibb megsebzése heves természetű vérmérgezést vonhat maga után. Mindez ajánlatossá teszi az ólomból készített spácziumok mellett való maradást, melyeknek figyelmes bánásmóddal szintoly hosszú ideig vehetjük hasznát, mint a drága sárgaréz-anyagnak.

Víziló fekete festéket vászonra való nyomtatáshoz olyképp nyerünk, ha száz rész festékhez egy rész pokolkőt keverünk. Minthogy a festékek különböző minőségűek, próbatétel útján nyerünk biztosságot a keverék hasznavehetőségéről.

Az írógép története. Rochefort-Luçay, francia mérnök, az írógép fejlődéséről egy felolvasásában a következőket mondja: Az első írógépet 1714-ben vakok részére Angliában készítették és 1829-ben adták ki Amerikában írógépére az első szabadalmat. Az első olyan írógépet, melyen egymástól független emeltyükön nyugszanak a betűk, 1833-ban Marseilleben Pregrin Xavier szerkesztette. Ezután pár évi időközökben Turbes Charles, Clyde Jones és Bach tökéletesítették a gépet, míg végre 1857-ben Francis S. W. olyan szerkezettel állott elő, melylyel már elég rendes és gyors munkát lehetett végezni. 1867-ben John Bratt újrendszerű írógépet szerkesztett, melyet Stereotypenek nevezett el és a melyen a betűk már nem emeltyükön, hanem egy érczapon voltak, a melyet később a szektor váltott föl. Mint iparcikk és ezzel a gyakorlati életben is 1875-ben szerepelt először a Shales által 1868-ban föltalált írógép, melyet a Remington-czég

hozott forgalomba. Azóta rohamosan haladt az írógép gyártása, úgy, hogy 1875-1896. években közel félmillió írógép került forgalomba. Magában Amerikában 150,000 írógép működik. S ha hozzávesszük, hogy majdnem minden kereskedőnek van egy ilyen gépe, úgy könnyen rájövünk, hogy az írógép is egyik konkurrensa a nyomdászatnak.

Pályázati hirdetés.

A *Grafikai Szemle* szerkesztősége — a Szakkör választmányának megbízásából — pályázatot hirdet egy olyan *szakcikkre*, a mely a *könyv- és folyó (compress) szedést* tárgyalja.

A pályázat föltételei:

1. A cikk terjedelme ne legyen nagyobb, mint a mennyit a *Grafikai Szemlének* hat-hét nyomott oldalra kitesz.
2. A könnyed és érthető modorban irt és lehetőleg példákkal demonstrált cikk pályadíja *30 korona*.
3. A cikk megbirálását a *Szakkör irodalmi és szakbizottsága* végzi, a mely csakis irodalmi színvonalon álló és helyes technikai fejtegetéssel tárgyalt cikkeknek ítélheti oda a díjat.
4. Döntés esetén a némileg gyöngébb irodalmi színvonalon álló, de a nagyobb technikai tudással bíró cikkek az

elsőbbség, a mely esetben azonban az irodalmi bizottság, vagy esetleg a szerkesztőség azon simításokat végezhet.

5. Az idögen kézzel írott és jeligés levéllel ellátott pályamunkák beküldésének végső határnapja június hó 14-dike. (A 14-diki postadátummal ellátott levelek is érvényesek.)

6. A díjat nem nyert pályamunkákat a szerkesztőség egy hónapig megőrzi, a mely határidő letelte után úgy azokat, mint a jeligés leveleket is a választmány előtt megsemmisíti.

7. Egyéb dolgokban vagy felmerülhetõ vitás kérdésekben az együttes bíráló-bizottság szavazattöbbséggel, saját beállítása szerint dönthet.

8. A pályamunkákat a fentebb jelzett határnapig a Grafikai Szemle szerkesztőségébe (V., hold-u. 7. sz.) kell küldeni.

Budapest, 1897. február hó.

A Grafikai Szemle
szerkesztősége.

HIVATALOS RÉSZ.

Havi fölolvasó-ülés 1897. január 31-én.

Elnök: *Tanay József.*

Elnök üdvözlö a megjelenteket és felkéri *Lubik Zoltán* urat, szíveskedjék mára hirdetett fölolvasását megtartani.

*Lubik Zoltán*nak *Régibb és újabb czimlapokról* felirással ellátott nagy tanulmányra valló és szépen feldolgozott előadása a régibb és újabb czimlapok furcsaságait, azoknak nehézkes és czikornyás stílusát és e miatt fáradságos technikai kidolgozását öleli fel, s éppen ezért nem egy helyen zajos derültséget idézett elő.

A nagy éljenzéssel jutalmazott dolgozatért elnöklő köszönetet mondott és felkérte *Lubik* urat, hogy máskor is keresse föl ilyen érdekes dolgozattal a Kör havi üléseit.

Pár percznyi szünet után *Radnai Mihály* h. másodtitkár a következő *titkári jelentést* olvasta fel:

Tisztelt tagtársak!

Ez az első havi ülésünk az új esztendőben. Ezenkívül már legfeljebb csak egy lesz még, azután — márczius 21-én — az évi közgyűlés dönt a jövőre nézve.

A múlt év mozzanatairól majd az évi közgyűlésnek számolunk be, azért ez alkalommal nem is teszünk visszapillantást a multra nézve.

A jövőre nézve se állhatunk most elő nagyobb programmal, bár a jelenlegi választmány — ha csak lehetséges — olyan indítvánnyal szeretne a közgyűlés elé lépni, a mely mélyreható változást idézne elő Körünk belső életében. Ez pedig nem kisebb dolog, mint az *állandó körhelyiségnek még ez évben való megvalósítása.*

Az előmunkálatokat és tervezeteket most készíti egy bizottság és ha ez olyan proppozíciókkal áll elő, a mely ezt a rég óhajtott ügyet dülöngésre viheti, akkor a tagok összessége elé viszzük a döntést, hogy határozatlanok ék ez életbevágó, fontos kérdés fölött.

Most azonban csakis jelezni akartuk ezt a dolgot, hogy a tagok már előre is foglalkozhassanak ez ügygyel.

A február 20-iki mulatság meghívóit a jövő hét folyamán küldi szét a rendezőség, a mely azon fáradozik, hogy a hangverseny programja minél változatosabb és mulattatóbb legyen.

A mulatság nyomtatványait az idén három nagy nyomda készíti el, teljesen ingyen. Így a meghívókat a *Pesti Lloyd* nyomdája, a programmot a *Pallas* és a belépőjegyeket az *Athenaeum-nyomda*. Ezért az áldozatkészségért már e helyen is köszönetet mondunk fentemlített műintézeteknek, illetve azok vezetőinek.

Tagsági jegyekre is most akartunk pályázatot kiírni; de mivel a *főnökegyesület* is hirdet ilyent, mi — a siker érdekében — elhalasztjuk ezt a nyári időszakra, a mikorra nagyobb eredményt várhatunk.

E helyett azonban a *Grafikai Szemle* szerkesztősége ír ki majd pályázatot egy olyan szakcikkre, a mely a kompressz szedést tárgyalná körülményesen, mindenre kiterjedőleg.

Ennyit akartunk jelenteni a mai havi ülésnek. Vegyék ezt szíves tudomásul.

A helyesléssel fogadott jelentés után *pénztáros* adta elő jelentését, előrebocsátva azonban, hogy a *törésre* indítványozott tagok nagy számát ellensúlyozza a belépők száma. Különbben is az ilyenek úgy se hoznak hasznót a pénztárnak, mert sohase akarnak fizetni, azért jobb azokat végleg törölni. (Általános helyeslés.)

Ezután pénztárnok a tagok mozgalmáról következő jelentést terjeszti elő: *Beléptek* a Körbe: Fodor Zsigmond, Lőrincz Kálmán, Bartalits Imre, Blumenstock Gyula, Szuszán György, Péntes Gáspár, Baán Imre, Gabzán József, Németh István, Rückslasser József, Farkas Henrik, Tóth Lajos, Goldstein Márton, Harter Mihály, ifj. Mäder Ferencz, Tóth Sándor, Schultz Béla, Killer Károly, November Ignác, Müncz Károly, Mészáros Miklós, Nadvornik István, Dörnyey Lajos. *Hátralék miatt töröltettek*: Balogh János, Brill Gyula, Blayer Mihály, Bescherer Ferencz, Czirner József, Eliás Ferencz, Grábler Ödön, Gibitz Imre, Hefner Bálint, Hahn Mór, Józsa Gyula, Jordán József, Krausz Sándor, Kästner József, Kohn Lajos, Kalmár Sándor, Kiss János, Kohn Izsó, Lencse Mihály, Léway Pál, Muskát Béla, Németh Károly, Proksch Ferencz. *Kiléptek*: Baura Antal, Szepessy Endre, id. Aigner József, Juhász János, Premier Ferencz.

A pénztáros jelentését pár helyreigazítás után tudomásul vette az ülés.

Ezután elnök kéri a szép számban összejött tagokat, hogy tartsák fenn ezt az érdeklődést mindenha, sőt igyekezzenek a körnek új tagokat és új harátokat szerezni.

Schopp János kérdést intéz az elnökséghez, hogy mily stádiumban áll már a szakiskola ügye?

Elnök erre előadja, hogy erre nézve örvendetes válasszal szolgálhat, mert éppen a napokban értesítette őt *Szterényi József*, orsz. iparoktatási főfelügyelő, hogy ebben az ügyben ő szeretne értekezni a Szakkör vezetőségével, mert szeretné megtudni a munkások véleményét is, hogy ezen az alapon folytathassa ebbeli munkásságát. (Eljenzés.)

Több tárgya az ülésnek nem volt s elnök azt pár szóval bezárta.

Tichy Ákos,
titkár.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.

Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szépvágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szóliá kivétel.

Sajó-Szentpéteren egy amerikai sajtó, hozzávaló betűkkel és teljes felszereléssel, más vállalat miatt eladó. Értekezhetni **Glatstein Adolf** tulajdonosnál *Sajó-Szentpéteren*.

Figyelmeztetés. Esetleges visszaélések elkerülése végett a *vígszínházi utalványok* (darabonként 1 krét) ezután csakis a *havi nyugta felmutatása mellett* kaphatják a Szakkör tagjai. Egy-egy tag egyszerre legfeljebb *csak öt utalványt vehet*. Vasárnap és ünnepnapokon nem érvényesek; de *bemutató-előadásokra* (première) *mindig használhatók*. Utalványok kaphatók *Rencsisovszky Ferencz*nél (VII., Kerepesi-út 64. sz., III. 32.). *Novitzky N. László*nál (anyaegylet) és *Tichy Ákos*nál (Részvénytársaság).

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb szigort és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az **nem kap Grafikai Szemlét**.) A beszédelt tagdíjakat az üzletben alkalmazott *összes szakköri tagok* névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy *postán*, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldöncz útján *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosához (VII., Kerepesi-út 64., III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltozást*, úgy az *abba való be-*, mint *kilépést haladéktalanul* adjanak tudtul a *Kör pénztárosának*, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Január hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda 1.50, Athenaeum 5.70, Bp. Hirl. 1.80, Buschmann —, Corvina 1.80, Czettel és Deutsch —, Egyetemi nyomda —, Franklin 9. —, Garai —, Hamburger és Birkholz —.90, Hornyánszky 9.30, Hungária —.90, Kosmos —.60, Községi nyomda —, Légrády 7.80, Márkus

—, Nagy Sándor 1.50, Neumayer —.60, Neuwald I. —.60, Pátia —, Paulas 3.30, Posner 2.40, Pester Lloyd 1.20, Pressburg —, Részvényt 13.20, Szt. Gellért —.90, Wodianer —, Egyesek: Schwarz A. 1.—, Wolf A. —.60, König L. 1.50, Szathmáry L. —.90, Bujnovszky R. —.90, Müller Mór —.30, Benkő L. —.60.

Kedvezményes jegyek a Vígszínházba. A Vígszínház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyárakat engedélyezte:

Földszinti támlásszék	IX—XII. sor	80 kr.
»	XIII—XVI. »	70 »
I. Erkély	II—V. »	80 »
I. »	VI—XI. »	50 »
II. »	zártszék I. »	60 »
II. »	» II—IV. »	40 »

Bemutató-előadásokra (premier) is használhatók. *Vasár- és ünnepnapokon nem érvényesek.*

A váltandó jegy kelet és ár tintával irandó ki és csak aznapra érvényes, melyre kiállítva lett.

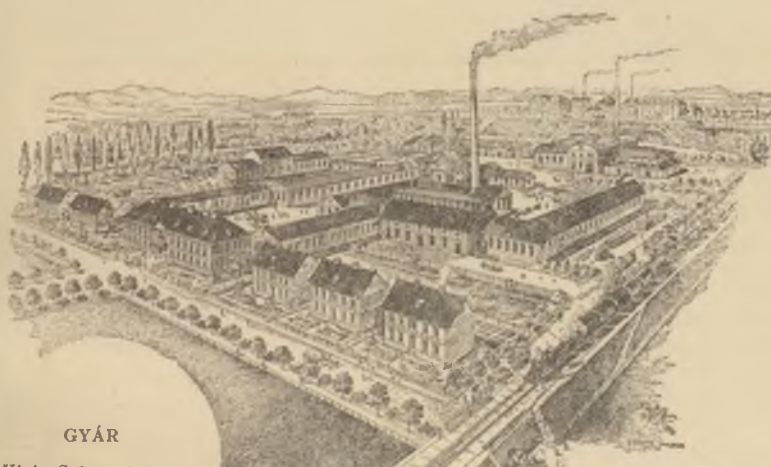
Minden jegyre külön utalvány kell. E kedvezményes jegyek váltásához szükséges utalványok *darabonként egy krajczárért* kaphatók *Weinberger Dezső* (Franklin), *Pamuk Ferencz* (Athenaeum), *Tichy Ákos* (Pesti részvénytársaság), *Wagner Rezső* (Államnyomda), *Káhn Sándor* (Légrády), *Novitzky N. László* (anyaegylet) uraknál és *Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosnál (VII., Kerepesi-út 64. III. 32).

A lap papírosa a hermaneczi papírgyárból. — Szövegbetű az Első Magyar Betűöntő-Részvénytársaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felölös szerkesztő TANAY JÓZSEF. Főmunkatárs FIRTINGER KÁROLY.

GYÁR

Klein-Schwechaton
(Bécs mellett) van.

Könyv- és könyvnyomdai festékgár

Schiff, Srpek
KÖZPONT:
BÉCS & Comp.

I., Lothringerstrasse 3.

Koromégetés Kenczefőzés
Hengeranyag.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva.

A cég budapesti kizárólagos képviselője és raktára

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.

TELEFON 99-03.

KALMÁR LAJOS

Figyelmeztetés.

A nyomdákban a hengerek át- és újjáöntése gyakran szükségessé válik, miért is bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitűnőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

»Austria« extra kgija	1 fnt 80 kr.
» prima »	1 » 50 »
»L« hengeranyag »	1 » 25 »

Fenti árak franko házhoz szállítva értendőnek. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Diszes
Bekötési táblák
(kék és piros színben)

lapunk 1896. és előbbi évfolyamaihoz
67 krajezárárt rendelhetők meg la-
punk kiadóhivatalában. — A vidéki
megrendeléseket két héten belül ex-
pediáljuk el.

ELSŐ MAGYAR
Könyvnyomdai Szakasztalos
BÖLE JÓZSEF
BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhly-u. 1.
Elvállal mindennemű
épület- és butorasztalos-munkát.
*Javítások elfogadtnak és pontosan
eszközölletnek.*

Könyv- és könyvnyomdai
festékek gyára.

WÜSTE F.
— BÉCS —
I., Koloratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű
festékeket,
hengeranyagot
és
firniszt.

Egy szép vállalat eladó.

A Pannonia-nyomda Kecskeméten és az azzal járó Pestmegyei Hírlap, meg a tizenöt-féle című naptárt magában foglaló Pestmegyei Naptárak tulajdonjoga: szabad kézből, jutányos áron és kedvező feltételek mellett *eladó*. Hiteles könyvek szerint a három vállalat együtt 25—30 ezer forintnak megfelelő évi kamatokat hajt, míg a teljes összes ár jelenleg *igen csekély volna*. A lapnak 400 törzs-előfizetője, a naptáraknak sok jó, régi cég hirdetője van, a nyomdát pedig a lap és naptárak nyomásán kívül *igen szépen igénybe veszik a társadalom minden rétegéből*; sőt most már a városi nyomdamunkáknak egyenlő felosztásáról (t. i. hogy a három nagy nyomdában három egyenlő részre osztják a városi munkát) a hatóság is *végzésileg biztosította* a Pannonia-nyomdát.

A három testvérvállalat közül egyet is — bármelyiket — ki lehet a megvételre választani.

— Az eladás oka —

az, hogy a tulajdonos egészsége egy félév óta megtört és olyan vezetőt lehetetlen kapni, a ki lapszerkesztő, nyomdászakértő és papirkereskedő is egy személyben, egy-egyhez direkt pedig nem érdemes üzletembert szerződtetni.

pozíció, nyomdaanyag, a lap szelleme és felkarolása: jó, egészséges és becsületes.

A vállalat aktívái és passzívái rendben vannak. Terhe nincs.

Reflektánsok a tulajdonos Somogyi szerkesztőhöz, Kecskemétre forduljanak.

• • TELEFON 181 • •

Luxuspapírok.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPIRNAGYKERESKEDÉSE
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁRA

Budapest
V., Báthory-utca
20. sz.

Itatóspapírok.
Lemezek és fénylemezek.
Kartonpapírok stb.

Mindenféle
író-, fogalmazó-, okmány-,
nyomató-, illusztrációs-
s rajzpapírok raktára.

Szines
papírok.

A Zágrábi Papírgyár-Részvénytársaság
egyesüli magyarországi elárúsítója.

Wörner J. és Társa
Gépgyára és Vasöntődéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« akcizidensz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késkészörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-
sajtókat.

Csomagoló- és simítóajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kéziasajtókat.

Tömöntődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

újságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
késajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladók.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
sz. osztrák-magyar
szabadalmak.

Kurzweil János és Fia

Kitüntette:
Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Orsz. Ipar-Egyes.
1892.

GYÁR: **Budapest**

IX. ker., Márton-uteza 19.
Vendel-uteza 17.

IRODA ÉS RAKTÁR:
V. kerület, Hold-uteza
23. szám.

Készít legjobb minőségű
ujság-, mű-, illusztráció-, diszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KENCSÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható készítővel, szabadalmazott saját találmány.

Ármérséklés.

Gyártelepemnek tetemes megnagyobbítása és új, czélszerűbb gyárberendezésem folytán, azon gépekre nézve, melyeket a folyton emelkedő kereslet hűvetkezéiben tömegesen gyártok, a nyersanyagok árának állandó emelkedése daczára képes voltam

életbeléptetni.

Ármérséklést

A hík gépeket hívánnak beszerezni, igen jól teszik, ha megrendelés előtt árjegyzékem megküldését kérih.

Krause Károly
gépgyára Lipcsében.

Nagy választékot tart a legkülönbébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czímбетűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

**BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE
 BUDAPEST**

VII., Király-utca 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
 héber betűket, körzeteket és kizá-
 rásokat, nyomdai szerelvényeket,
 betűszekrényeket és állványokat,
 a leggyorsabban készítve és legjobb
 minőségben kiállítva.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

→ **RAKTÁRA** ←

Budapest, V. ker., Arany János utca 8. sz.

(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
 író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Itatós-, szűrle- és mindennemű
 merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papírzacskógyár.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca

20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
 minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
 Mark

DEPOSÉ.

Első Magyar

Betüöntőde-Részvénytársaság

Telefon 450.

VI. ker.

Dessewffy utca

32. szám.

Budapesten

Ólomzárgyártás

Mechanikai műhely

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosítatnak.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimbetükben

továbbá

Körzetek, Rézléniák és

⊗ ⊗ ⊗ Kizárásokban

a legkülönbélebb

ÉKITMÉNYEK

és egyéb

nyomdai felszerelvényekben.

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS

TÖMÖNTŐDE ⊗ GALVANOPLASZTIKA

BÉLYEGZÖMETSZÉS

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.

Német-Bogsán. Zeier A. J.	Predmér. Linka M. utóda: Rosen- zweig II.	Szakolcza. Neumann, Teszllk és Tsa.	Szigetvár. Corvina-nyomda.	Turóc-Szent-Márton. Magyar nyomda. Részvénynyomda.
Német-Palánka. Kristofek József.	Putnok. Gaertner Ignác	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikas Antal.	Szikszó. Blank Simon.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károlyné.
Nyiregyháza. Jóba Elek. Piringer János.	Resicza. Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.	Szász-Régen. Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szill-Hadad. Fein Sámuel.	Ujverbász. Berkovics Márk főlk- nyomdája.
Nyitra. Huszár István. Iritzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Rimaszombat. Náray I. A. Rábely Miklós. Ungvári Armin.	Szász-Sebes. Stegmann János.	Sziák. Gallovics N.	Újvidék. Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyv- nyomdája.
Ó-Becse. Gavansky Bozsidár. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szászváros. Minerva-nyomda r. t.	Szolnok. Bakos István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. Szolnoki Híradó nyomd. Wachs N. Pál.	Ungvár. Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Bruck P. Pál. Schwartz A.	Rózsabegy. Salva Károly.	Szatmár-Németi. Litteczky Endre. Molnár János. Nagy Lajosné. Pázmány-könyvnyomda.	Szombathely. Apfel N. Bertalanffy József. Fekete István. Gábrriel Ágoston. Seiler II. özvegye.	Vác. Kir. orsz. fegyintézeti ny. Kohn Mór. Mayer Sándor.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Salgó-Tarján. Blumberg Soma Friedler Armin.	Szeged. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Lajos. Schulhof Károly. Traub B. és Társa. Várnai Lipót.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Orosháza. Pless N. Veres Lajos.	Sárbogárd. Spitzer Jakab.	Szeghalom. Kovács Antal.	Tapolcza. Löwy B.	Versecz. Grcsits M. Kehrer Lajos. Kirchner J. E. özvegye. Wettl és Veronits.
Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Sárvár. Jacoby Bálint.	Szegvár. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Tata. Engländer Jakob. Nobel Adolf.	Veszprém. Egyházmegyei könyvny. Köves és Boros. Krausz A. Flia. Petőfi-nyomda.
Ó-Széplak. Nyitrávölgyi gazd. egyesület nyomdája.	S.-A.-Ujhely. Landesmann M. és Társa. Löwy Adolf. Pannonia-nyomda (tul. Jurcsó és Ocskay). Zemplén-nyomda (tulajd. Ehert Gyula).	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. Csendes J. Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda.	Zala-Egerszeg. Breisach Samu. Özv. Tahy Rozália.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sajó-Sz.-Péter. Glatstein Adolf.	Székelyudvarhely. Becsek D. és Flia. Betegh Pál.	Freund Gyula. Mangold Sándor. Posaune nyomdája. Rác M. Stéger Ernő utóda. Uhrmann Henrik. Union-könyvnyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly).	Zenta. Kabos Armin. Klenóczkyné Cs. A. Schwartz Sándor. Zentai Hirlap nyomdája.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosanics N. Miklós Vig Er. Wittigschlager Károly.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája (bérllő Steinfeld Jenő).	Székesfehérvár. Kaufmann F. Singer E. Szammer Imre. Szammer Kálmán. Székesfeh. és Vidéke ny. Völgyi Lajos.	Veres Samu.	Zilah. Seres Samu.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Armin. Rež. főisk. nyomda.	Segesvár. Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szemcz. Fischer Náthán.	Tenke. Kellner Ignác.	Zólyom. Ifj. Nádosy Gyula.
Pécs. Madarász Béla. Pécsi irod. és könyvny. r.-t. Taizs József. Wessely és Horváth.	Selmeczbánya. Joerges A. özv.	Szentes. Hollósy és Vajda. Szentesi első könyvny. részvénytársaság. Szentés és Vidéke nyom- dája.	Tisza-Füred. Löwy Sámuel.	Zombor. Bittermann Nándor. Oblát Károly. Zombor és Vidéke nyom- dája (tul.: dr. Molnár Gyula).
Pécska. Ruber István.	Sepsi-Szent-György. Jókai-nyomda r.-t.	Szent-Gotthárd. Ifj. Wellisch Béla.	Tolna. Weltmann Ignác.	Zsombolya. Ifj. Reichrath J. Wunder Rezső.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Siklós. Harangozó József.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede	Zsolna. Áldori Manó.
Petrosény. Figuli Antal.	Sopron. Blum Armin. Breiner E. és Flia. Reininger Armin. Romwalter Alfréd. Röttig Gusztáv.	Szepes-Váralja. Püspöki nyomda	Topolya. Wilhelm Miksa.	
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Éder István. Wawra Antal. Westungarischer Grenz- hote nyomdája. Wigand K. F.	Stájerlak. Rose V.	Szered. Sternér Dávid.	Torda. Harmath Józsefné.	
Püstyén. Gipsz H.	Sümeg. Horvát Gábor.	Szerencs. Simon József.	Török-Szent-Miklós Rubinstein Sándor.	
	Szabadka. Bittermann József. Bleszits Vincze. Krausz és Fischer. Schlesinger Sándor. Székely Simon.		Trencsén. Gansel Lipót. Skarntztl Fr.	

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

A GRAFIKAI SZEMLE KIADÓHIVATALÁBAN

(Budapest, V., Hold-utca 7.) kapható

A MAGYAR ÁLLAM

Nyomdászati-Történelmi Térképe

TERVEZTE ÉS MAGYARÁZÓ SZÖVEGGEL ELLÁTVA

FIRTINGER KÁROLY.

Ára 70 kr., vidékre (bérmentve) 80 kr.

Azok, kik az Évkönyvet megveszik, helyben 50 kr., vidékre pedig 57 kr. kedvez-
ményes áron kapják meg.

Beit & Co

Druckfarben-Fabriken

früher
Beit & Philippi
HAMBURG

A czég készít fekete és színes
Könyv- és könyomdai festékeket
Hammonia hengeryagot
KENCZÉKET.
Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK BUDAPEST, Főraktár és iroda: V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

Betüöntőde

Rézlénia- és Rézbetü-gyár

Numrich A. és Tsa, Lipcse

Ujjonnan való berendezések és átöntések a legrovidebb idő alatt.

Előnyös fizetési feltételek.

Tömöntőde Véső-intézet Galvanoplastika Nyomda-berendezések raktára.

Dúsan felszerelt raktár:

Betükből
Körzetekből
Vignettákból
Sarkokból stb.

Ujjonnan-
gok:
Koczo-
betü
Ortho-
carate
Reklá-
carate
Amerikai
tutencsálak
Uj
Gothicak
Eredeti
nyom-
könyvek

Rézből készült
ujjonnságok:
Műszedés-körzet
Réz-alapnyomat.

A Könyvnyomdászok Szakkörének kiadásában
megjelent a

MAGYAR

NYOMDÁSZOK

1897. XII. évfolyama.

ÉVKÖNYVE

Szerkeszti:
TICHY ÁKOS

Ára szép vászonkötésben helyben 60 kr., vidékre 67 kr., ajánlott küldéssel 82 kr.

Mindenki, a ki az Évkönyvet megveszi,
a Magyar Állam
Nyomdászat-Történelmi
Térképét
50, vidékre 57 krajczáros kedvezményes árrban kapja meg.

KAPRATÓ

A GRAFIKAI SZEMLE
KIADÓHIVATALÁBAN
BUDAPEST
Hold-u. 7. szám alatt.

Schriftgiesserei

Dús választék a legjobb minőségű és diszes kivitelű, mélyvágású modern betüöntődel gyártmányokból.

Művészi kivitelű vignetták.
Szilárd alkatú betüanyag.
Kitünő ajánlatok.

Bauer & Comp.

Főüzlet: **Stuttgart** • Érdeklődőknek készséggel szolgálunk ujonnan megjelent, dústartalmú mintakönyvünkkel. • **Düsseldorf** Fióküzlet: